

VESTNIK

NOTICIERO

10-11-12

1966

XVII

VESTNIK je glasilo slovenskih svobodnjakov, vključenih v ZDSPB. Izdaja ga konzorcij. Predsednik Edi Škulj, Ramón Falcón 4158, Suc. 7, Buenos Aires
Ureja uredniški odbor. — Upravnik Janez Kralj, Ramón Falcón 4158, Sucursal 7, Buenos Aires.

VESTNIK (Noticiero) es el informativo de los combatientes anticomunistas eslovenos. Editor y redactor responsable: Eduardo Škulj, Ramón Falcón 4158, Sucursal 7, Buenos Aires.

VESTNIK (Noticiero) is the voice of slovenian anticommunist veterans
Ovitek: stud. arh. Jure Vombergar

Naročnina: Argentina 500 pesov, Južna Amerika: enakovrednost v dolarjih, ZDA, Kanada: 3.50 dolarja, Evropa: enakovrednost ameriško-kanadske naročnine. — Za letalsko dostavljanje doplačati 3.50 dolarje.

Imprenta: Talleres Gráficos Vilko, Estados Unidos 425, Bs. Aires (33-7213)

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 817.736

27 de agosto de 1966

Al

Exmo. Señor Presidente de la Nación
Tte. General Don Juan Carlos Onganía
S/D

De nuestra consideración:

Los ex-combatientes anticomunistas eslovenos, reunidos en la fecha en la sede central de la colectividad, Ramón L. Falcón 4158, Capital, hacen llegar a Su Excelencia, los más fervientes votos para que, con la verticalidad del mando, emanado de su puesto de combate, se aleje definitivamente del país de nuestros hijos el peligro que significa la barbarie comunista, ahorrándose así, al país entero, los atroces sufrimientos que debimos soportar durante la revolución comunista en nuestra querida Eslovenia.

En la enorme tarea emprendida por la Revolución Argentina, trataremos por todos los medios de poner nuestros mejores esfuerzos para el futuro bienestar de nuestra nueva Patria, elevando nuestra plegarias al Todopoderoso para que lo guíe en el camino emprendido.

Dios guarde a Su Excelencia

Godofredo Pregelj

Presidente

Asociación Ex-Combatientes
Anticomunistas Eslovenos

PRESIDENCIA DE LA NACION ARGENTINA

Secretaría Privada

Ricardo César Dold, Secretario Privado Excmo. señor Presidente de la Nación, saluda muy atentamente al señor Presidente de la Asociación Ex-combatientes Anticomunistas Eslovenos, D. Godofredo Pregelj, y por especial encargo del Excmo. señor Presidente de la Nación, se complace en acusar recibo de su nota de fecha 27 de agosto último, de cuyos términos se ha impuesto.

Al expresarle el reconocimiento del Primer Magistrado por las sugerencias que formula, halla propicia esta oportunidad para renovar las seguridades de su mayor consideración.

Buenos Aires, 12 de setiembre de 1966.

MI in RAZGOVORI POD KVIRINALOM

Vsak dan znova ugotavljamo, da teče moderno življenje precej daleč proč od prividov, o katerih smo nekoč kot študentje sanjarili. Še bolj morajo komunisti ugotavljati, da v socialističnih državah življenje ne teče v „brezrazredni družbi“. Tudi nihče več ne verjame v bajko, da bo ta ali oni komunistični sistem sposoben oskrbovati vse državljane, vseh poklicev z vsem potrebnim za preživljanje. Ljudje, ki živijo v socialističnih državah, si danes žele doseči „standard“, do kakršnega se je povzpela zapadna Evropa.

Komunistična Jugoslavija ima danes kar tretjo Ustavo in Partija se še vedno trudi, da bi vse teklo po enem tiru. Današnji podvig industrializacije je pa že sam po sebi prinesel razčlenjenje ustanov. Te ustanove morajo biti sposobne za lastno življenje: Osebe ustanov mora biti sposobno samo projektirati, producirati, kriti stroške, preskrbovati družbo in kar je glavno — ob najmanjši potrošnji in z najmanjšim naporom doseči čim največji dobiček. To je Liffmanovo načelo, ki velja za kapitalistični zapad in v neki meri tudi za komunistične obrobne države.

Novo gospodarske oblike ne morejo ostati prikrite Slovincem, ki živijo onstran Karavank. Vemo, da se je mladi rod tudi že oglašil v tisku — tega so seveda takoj udušili — pa vendar ob obrobku Slovenije izhaja toliko slovenskih revij, ki imajo visoko kvalificirane sotrudnike, ki se zelo trudijo, da bi novemu zamejskemu rodu prikazali naše narodno življenje v starem kraju v čim bolj resnični luči.

Pred nekaj meseci sem prejel v roke mesečnik „Mladika“ št. 1/66, ki izhaja v Trstu in ki ga ureja g. prof. Jože Peterlin. Je zelo dobro urejevan in se pozna, da je prebrodil svoje začetne težave in že stopa po izhajeni stezi. Brez dvoma katoliški list. Toda katoliški list na novi „liniji“. Že na ovitku objavlja dopis neke akademičarke v Trstu, ki skuša braniti Kocbeka pred napadi emigracije. Pa to ni glavno. Kakor „Mladika“ sama pravi v svojem uvodniku, bodo skušali dajati v tem letu večjo globino razmišljanjem. Pod rubriko „Duhovni problemi Slovenstva“ se je pojavil članek „Razgovori pod Kvirinalom“, ki ga pišeta gg. prof. dr. Truhlar S. J. in Rafko Vodeb.

Članek ima predgovor, kjer g. Rafko Vodeb zatrjuje, da je bil članek napisan že spomladi leta 1965; ta članek so pokazali nekaterim, ki so pa smatrali, da članek vsebuje preveč drzne misli. Po zaključku cerkvenega zbora pa je bilo jasno, da so takšni pomisleki neutemeljeni.

Ker večina naročnikov našega „Vestnika“ nima prilike, da bi dobila v roko „Mladiko“, je potrebno, da vsaj glavno vsebino resumiramo.

Po kratkem uvodu se g. dr. Truhlar bavi o globinski razgibanosti časa. Za dr. Truhlarja ima današnja razgibanost veliko zdravega. Kritično in neizprosno obračunavanje sveta s samim seboj; boj proti vsemu nepristnemu,

proti krinkam, proti farizejstvu; uvid v zgodovinskost vsega, v visoko vrednost in nujnost nenehnega razvoja; energično odmetavanje vsega, kar se je preživel; širokopotezno povezovanje sveta v eno življenje. Hkrati pa težnja po ohranjanju in razvijanju vsega svojrskega človekove osebe. Pogled, ki je bolj uprt v bodočnost kot pa v preteklost; na II. vatikanski cerkveni zbor je treba gledati kot na delen izraz časovne razgibanosti. Seveda — tako pravi g. dr. Truhlar — koncil je tudi delo duha, ki ne veje mimo sodobnosti, temveč sredi njenega zdravega strujanja.

Nato razlaga g. dr. Truhlar skrivnost Janezovega pontifikata. Razlaga skrivnost njegovih na zunaj konzervativnih in konvencionalnih teženj, ki so se dale kljub temu zajeti od osrednjih sodobnih teženj. Vse to se je rodilo iz popolnoma mirnega neslišnega Gospodovega navdiha. Ta Gospod, ki je Janezu govoril, je sredi vesoljnega dogajanja. Reakcija proti njegovi modernosti ni bila pri vseh enaka. A se ve, da je bila koncilska večina vesela, ko je ob začetku prvega zasedanja proti vsaki tradiciji papež stopil iz nosil in šel sredi soškofov peš na svoje mesto; ko ni popustil pritisku, ki je hotel, da naj v govor ob začetku koncila vključi tudi anti-komunizem.

Glede koncila, — ki je bil ob času razgovora dr. Truhlar/Vodeb v svoji zaključni fazi — je bil dr. Truhlar mnenja, da bo uspel takrat, ko se bo pokazalo, da ima hierarhija in sploh Cerkev vitalni stik z osrednjimi težnjami sveta in iskrena afirmacija vsega pozitivnega pri teh težnjah. Potreben je živ uvid, da je ves red Stvarjenja naravnan na Odrešenje, na Kristusa. Radi tega nadnaravnega preoblikovanja sveta koncil ne sme mimo naravnih zdravih struktur, ne mimo razvoja teh struktur, temveč se mora prelivati vanje in strujati z njimi.

Prav je, če koncilski večina sliši mnenje manjšine, toda tragično je, če manjšina razvoj dejansko zavira. Tragika naj bi bila v tem: Cerkev je nadaljevanje Boga človeka, Kristusa, ki je kot človek stopil v prostor in čas, s tem pa v zgodovino in ves njen razvoj, Kristusa, ki se je povezal s tem razvojem. In vendar je prijemljivo, kako težko to nekateri doumevajo. Teoretično priznavajo pravico o bogoučlovečenju; v svojih praktičnih doktrinalnih držah pa so, kakor bi se Kristus ne učlovečil. Njih praktično gledanje na Kristusa je g. prof. dr. Truhlar shematično takole formuliral: Kristus je Bog, Bog pa je vedno isti.

Nato govori g. prof. Truhlar o tem, kaj zdrav čut od sveta zahteva. Če kedaj, potem v današnji dobi prepričuje le dejanski agape. 1. Resnična ljubezen do sočloveka. 2. Ponižnost, ki se naj razodeva: a) da se cerkevna hierarhija ne boji priznati svoje krivde; ne samo možnost krivde, ampak dejanstvo krivde. Ponižnost zahteva, da ne kažemo s prstom na drugega, ampak si dejansko izprašuje vest. b) Preprostost cerkvenih predstavnikov v obleki in nazivih. Gospoda profesorja moti današnji lesk in stil; namreč, če rečejo danes v nazivih državnih funkcionarjev: „gospod predsednik“ in

„gospod minister“, potem ni videti razloga, zakaj se ne bi tudi Cerkev znebila baročnih nazivov: „prevzvišeni, milostljivi, prečastiti“.

Katoličani bi morali kazati— tako nadaljuje g. dr. Truhlar — v dinamiki ljubezni večjo odprtost: Odkrivati in priznavati, kar je globine pri protestantih, resnoba pri nekrščanskih verstvih, pozitivnega pri socialističnih ureditvah. Dr. Truhlar meni, da tog integrizem ni na mestu in odkrivanje in priznavanje, kaj imajo drugi dobrega, še ne pomeni nujno zabrisanje resnice. Ne smemo si misliti, da izven Cerkve ni nič resnice in nič dobrega in da ima rimska Cerkev vse strani resnice popolnoma razvite.

Ko sta gg. prof. dr. Truhlar in Vodeb zaključila svoj pogovor o koncilu, sta debatirala o slovenski problematiki.

G. prof. dr. Truhlar vidi rešitev v tem, da Slovenci doma, bodisi v zamejstvu razumejo klic ure: odpreti se vsemu zdravemu in svežemu v velikem življenju sveta. Mi Slovenci se moramo vključevati v ta svet ter narodno bit razvijati ne le iz njenih svojskih znakov, temveč iz vsega zdravja in sile velikega sveta. To dvoje: Vključevati se v svet in ohranjati in razvijati narodno bit si nikakor ne nasprotujeta. Odkar se je življenje sveta začelo združevati, odkar se zdrave struje sveta stekajo v strujo enega življenja, se mora tudi narod, ki hoče svojo bit razvijati, po tem vključevati v življenje sveta. Naj kakor koli kder pojmuje povezanje Slovencev in Slovanov sploh, danes je veliko važnejše vključevanje Slovencev v svet.

Po dr. Truhlarju bi moral napon vključevanja slovenske narodne biti v svet biti skupni napon doma in v zamejstvu. Pri tem je dr. Truhlar prešel na kritiko današnjega emigrantskega tiska, kar je zanj „bridko, a o stvari ni mogoče molčati“. Po njegovem mnenju „Svobodna Slovenija“, „Zbornik“, „Glas Slov. kult. akcije“, „Meddobje“ itd., itd. na eni strani, svetovni desničarski tisk na drugi strani, vidi slednji v dogajanju doma pri vsej svoji politični liniji veliko več pozitivnega in zdravega kot emigracija. In pri tem se sprašuje: „Ali ne bi emigracija mogla preiti v pravičnejše presojanje razmer doma? Ugotavljati predvsem pojave pogumnega vključevanja narodove biti v eno življenje sveta? Razumevati, da se mora to svetlo in zdravo doma prebijati, kakor se mora tudi prebijati na Zapadu, v koncilu, med jezuiti, povsod?“

Dr. Truhlar nadaljuje: Zakaj se emigrantske skupine za obrambo kake preživele pozicije včasih tako nekritično oprijemljejo nekaterih sestavkov proti dialogu? Ali ne bi znali samostojno premisliti, od kod so ti sestavki in ali ne gredo morda mimo najbolj osnovnih bibličnih in spekulativno teoloških dognanj? Koncilska dogmatična konstitucija „O Cerkvi“ hoče, da je laik priseben, in zdravo kritičen in pogumno tudi pred cerkveno avtoriteto spregovori o stvareh, ki zadevajo blagor Cerkve.

In še nadaljuje: „Gre torej za večjo kritičnost, objektivnost in odprtost. To bi moglo zamejstvo dokopati do praktičnega spoznanja, da ima vsako gledanje in ravnanje več strani, da nas kakšno stran more odbijati,

da je ne smemo sprejeti, da pa ima gledanje pod drugimi vidiki morda veliko pozitivnega. Dr. Truhlar meni, da so se doma marsikaj naučili, do česar se emigracija še ni dokopala, da marsikaj pravilno sprevidevajo, za kar je emigracija še slepa.

Problemатiko slovenstva pa g. dr. Truhlar tako končuje: Pozitivno razbrati, kaj je doma zdravega, svetlega, kje vse se vključuje v zdravo strujanje sveta, pridruževati se in podpirati te napone in se kljub emigraciji zlivati z domom v eno samo narodno stremljenje.

Tako g. dr. Truhlar v pogovoru z Rafko Vodebom.

— :: —

Čitatelje moram prositi za oprostitev, da sem jih tako dolgo mučil s tako izčrpnim ponavljanjem, kar je ta ali oni mogoče že sam bral v „Mladiki“ ali „Slovenski državi“. Hočem, da si vsak še tako preprosti bralec sam napravi splošno sliko, ki je potrebna za pravično oceno le tedaj, če vsi točno vedo o čem se razpravlja. Mislim, da se bo ogromna večina skladala z menoj, da imamo Slovenci v emigraciji opraviti z novimi idejami in novimi težnjami, ki so silno važne za bodoče pisanje in ravnanje emigracije sploh in sicer na vseh področjih, v kulturi, veri, gospodarstvu in politiki.

Ne tajimo, da so stvari, o katerih razpravljajo „Razgovori“ aktualne. Tudi ona dva (dr. Truhlar, Vodeb) nista edina, ki prihajata s katoliške strani s takšnimi problemi na dan. „Slovenska pot“, letnik 1966 objavlja članek g. univ. prof. dr. R. Čuješa o Družbeni filozofiji za dobo socializacije, kjer obravnava v globoki znanstveni razpravi enatiološko nasprotje v družbi — individualizem in kolektivizem. Nadalje „Slovenska država“, ki izhaja v Torontu, v letošnjem letu priobčuje članke, v kateri isti g. avtor skuša dokazati, da Cerkev v današnjem času nikakor več ne gleda tako negativno na socializem kakor v polpreteklosti. Če bo novo integralistično gledanje prevladovalo v kulturi, se bo marsikaj spremenilo in približevanje Cerkve socialističnim pozitivnim elementom ne bo več zgledalo kot sprejemanje nekaj tujega, marveč lastnega zaklada, ki ga je prekril prah individualizma.

Kot emigrant nisem bil tako srečen, da bi užival „profesorske“ ali državne službe, v katerih človek najde vedno zadosti časa za študij in oddih. Toda že to, kar tu in tam utegnem zajemati iz dnevnega časopisja, mi vsaj v neki meri pokaže, da so se temeljito izpremenili nazori o družbi in socialnem življenju na svetu v splošnem. Razumemo, da danes tudi emigracija ne more ostajati na turjaških okopih. Zato moramo med nami v svobodnem svetu na široko odpreti vrata potrpljenju in strpnosti, da se bomo skušali razumeti drug drugega. Z drugimi besedami povedano. Emigracija v svobodnem svetu mora na široko odpirati vrata dialogu v duhu krščanske ljubezni, zato da se bomo razumeli in zato, da naš majhen emi-

grantski otoček ne bo razbit po vsem svetu kakor kapljice živega srebra. Gre torej za to, da se bomo razumeli in zopet znašli.

Mislim, da sem s temi vrsticami že v glavnem odgovoril na glavni očitek, s katerim je obdolžen emigrantski tisk: Zanikanje dialoga. Dialog in koeksistenca sta za nas možni v svobodi. Če te svobode ni, ni mogoče govoriti ne o dialogu ne o koeksistenci.

Gospod profesor dr. Truhlar kot profesor Gregorijane ima mnogo večjo možnost nego mi seznaniti se s stanjem katoliške Cerkve za železno zaveso. Tistim pa, ki nimajo teh možnosti, pa priporočamo, da samo malo prelistajo naš list, recimo „Vestnik“ št. 6/7, 1966, članek g. t. d. stran 125 o položaju katoliške Cerkve na Čehoslovaškem. Ali niso morda vsem bralcem znane „kitajske ječe“? Ali nismo brali, kako taktno je sprejel papež Pavel VI. ruske diplomate tako, da jim ni bilo treba poklekniti; žal nismo nič brali o tem, da bi ruska država zopet vrnila verski svobodi štiri škofije vzhodnega obreda v Ukrajini, ki so proniknile v podzemlje leta 1945! V Sloveniji danes vse išče krivca za krvavo revolucijo, pri tem pa ne upoštevajo, da je komunizem od Kitajske do Kube v bistvu enak: Katoliških šol ni, veronauka na državnih šolah se ne sme poučevati, duhovniki imajo vstop v bolnišnice in jetnišnice samo ob urah obiska in če jih bolnik izrečno kliče.

Ljubimo resnico. Radi tega ne zanikamo, da so se v današnji Jugoslaviji začele neznosne razmere obračati na bolje. Nismo ljubosumni! Toda pravico imamo, da gledamo na zadeve takšne, kakršne so. Zaenkrat velja v Jugoslaviji še vedno nova ustava, ki sicer govori o svoboščini tiska in informacij, toda v čl. 40/3 pravi takole: „Teh svoboščin nihče ne sme zlorabljati za rušenje temeljev socialistične, s to ustavo določene ureditve...“ Torej, o socializmu pod komunizmom se ne more in ne sme debatirati. Tudi o njem ne more debatirati g. rektor „Slovenicuma“, ki je postavljen na svoje mesto „auditis episcopis Slovenis“. Tudi ne sme debatirati g. dr. Truhlar, če ima od današnje Jugoslavije potni list in če misli obiskovati rodni kraj. Tudi mi emigranti moramo misliti, da slovenskemu prelatu iz domovine ne stavimo takšnih vprašanj, da ta v hitrici ne bi kaj izjavil, ker fama crescit eunde.

To, da ni mogoče imeti niti dialoga z ljudstvom, ki je pod komunistično nadoblastjo, dokazuje postopanje poljske države proti kardinalu Višinskemu in cerkveni hierarhiji. Na Poljskem npr. za postopanje komunistov gotovo niso krivi slovenski „klerikalci“. Tudi je znano, da sta pokardinal Hlond in sedanji kardinal Višinski, kar se tiče razmerja Cerkve do države, šla do skrajne tolerance. Ne ostane nam drugega, da razmere za železno zaveso opazujemo in da z nobeno nepremišljeno akcijo kjerkoli kakor koli stanje poslabšamo, posebno ne v našem starem kraju. Zavedati se moramo, da so tamkajšnji ordinariji postavljeni po Cerkvi in samo oni in nihče drugi, kakor oni so poklicani, da praktična ukrepajo, kar je v težkih okolnostih najboljšje.

Ko smo torej odgovorili na kardinalno vprašanje glede našega mnjenja in našega stališča o dialogu, začnimo s kritiko razgovora samega. Dr. Truhlar kot teolog je ozko povezal verska vprašanja in vprašanja zadnjega cerkvenega koncila z vprašanji zgolj narodnega značaja: O globinski razgibanosti časa; o vključevanju Slovencev v svet. Moje filozofsko dogmatično znanje je borno — v domovini sem pustil vse verske knjige in preostalo so mi le glavne resnice, ki mi jih je v srednji šoli pred 40 leti učil moj katehet dr. Jože Jerše — pa se bom kljub temu predrznil napraviti par opazk.

1. Mladika je verski mesečnik namenjen laikom. Če teolog in še posebej univerzitetni profesor skuša govoriti laikom o Teilhardu in drugih verskih vprašanjih, posebno če te pripombe zadenejo temeljno katoliško versko resnico o presv. Trojici, „quam nisi quisque integram inviolatamque servaverit, absque dubio in aeternum peribit“, potem je treba v teoloških stvareh laikom govoriti malo bolj na široko. Ne morem sicer reči, da Vas ne bi prav razumel, bojim se pa, da Vas bodo mnogi slabo razumeli. posebej oni, ki znajo še manj verouka nego jaz.

2. Kaj ljudje pričakujejo od Cerkve? Gospod profesor govori o ljubezni, ponižnosti in preprostosti. Mislim, da je malo prehudo rečeno, da se zahteva kot bistvo ponižnosti tudi dejansko priznanje krivde v preteklosti in sedanjosti. Tako lahko pridemo do neke točke, kjer se nehajo vsa načela neke zdrave avtoritete. Kam bi prišli med vojno na bojnem polju, če ne bi imel poveljnik zadosti avtoritete za odločanje ali — ali. Cerkvena hierarhija kot avtoriteta mora pred ljudstvom varovati videz, da odloča in deluje — seveda tu mislim na določbe iuris humani — po zdravem premisleku in prevdanku; samo tako bo obdržalo ljudstvo v hierarhijo vero in zaupanje.

Če Cerkev smatra, da je Codex iuris canonici, ki je bil razglašen komaj l. 1917 že potrebno reformirati, se je treba ozirati v prvi vrsti na one zastarele pravne metode, ki dovoljujejo odločanje Sv. Oficija brez zaslišanja interesenta. Poudarim pač da vsako prekomerno olajšanje sedanjih določil pa bo imelo za posledico še večjo nedisciplino, kakor danes.

3. Prehajam na točko, kjer govori g. profesor o ponižnosti. Na točko, ko priporoča preprostost v nazivih etc. Zdi se mi, da je gospod profesor slab psiholog. Rajni dr. Anton Korošec je dejal, da je pri vseh osebah našel vsaj eno od treh komponent. Ena od teh je bila večja ali manjša častihlepnost. Ni mogoče zatrjevati, da je vsaka želja po časti že nekaj slabega, grešnega. Otrok, ki dobi za prvo sv. obhajilo lepo belo obleko, ali ne sme imeti tudi malo veselja? Maturant in doktorant, ali nista morda srečna v lepi črni obleki — nekoč je bil tudi neizogiben „cilinder“ —? Ali ni srečna tista stara mamica, ki je po tej ali oni protekciji prišla do papeške kolajne „Pro Ecclesia et Pontifice“ in s to kolajno lahko prihaja k procesijam? Končno, ali je res takšno pohujšanje, če starejši duhovnik postane častni prelat z rdečimi knofi in rdečim cingulum in poleg tega še z nazivom „Reverendissime“ seveda „admodum“, kar se raje zamolčuje. Kolikor

sedaj v latinski Ameriki opazujem življenje kapitalistov na eni strani ter proletarcev na drugi strani — doma kapitalistov v pravem pomenu besede sploh nismo imeli — potem šele vidim, kako se za demokratskim nazivom „gospod“ predsednik in „gospod“ minister skriva tako strahotni luksuz (avto, letoviške vile in lastne športne ladje na morju), da o tem narod v splošnem nima pojma. Tisti pa, ki predlagajo reformo nazivov pri duhovščini, teh ne predlagajo vedno iz ponižnosti, pač pa iz farizejstva in hinavščine. Sicer pa se sliši, da bodo pri reformi cerkvenega prava odpravljeni vsi častni naslovi etc. Bomo videli, kako se bo obneslo.

4. Pri vprašanju, kaj svet pričakuje od Cerkve sta gg. dr. Truhlar in Vodeb pozabila na činjenico, ki se je pojavila v Cerkvi med koncilom. V Cerkvi med klerom ni več discipline! Koncil je končan, med klerikatom so se pa razprtije šele začele. Ne samo to; ne gre več za nedisciplino posameznikov, ampak za prave organizirane konspiracije proti lastnim ordinarijem (npr. nadškofija Mendoza, Argentina). In še: Redko kdaj sem v svoji kazensko pravni praksi doživel, da so se osebe poslužile tiska v tako sramotni nizkosti, kakor se je to zgodilo po duhovnikih v „deliriju“ napram lastnim ordinarijem.

Tudi za nas laike in protikomuniste, ki smo svoj čas vse žrtvovali, ni vzpodbudno slišati, kako nepremišljeno sede na svojih važnih duhovniških mestih duhovniki, ki javno, pred univerzitetnim forumom izjavijo, da so komunisti. N. pr. aktivni profesor teologije, oblečen v rdečo srajco, z živordečo kravato izjavi, da je marksist „kitajske“ smeri; in na vprašanje, če tudi mašuje, izjavi, da včasih, ker njegova naloga je poučevati in ne maševati. In to ni za železno zaveso, to se godi v svobodnem svetu, kjer cenzure niso več moderne, ampak je moderna polemika in ne dialog.

Sedaj prihajam v osrednjo zamisel g. dr. Truhlarja: širokopotezno povezanje sveta v eno življenje. Hkrati pa tudi ohraniti svojskost človekove osebe in malega naroda.

Ta misel g. dr. Truhlarja je jako lepa posebno v času, ko razdalje med oceani, puščavami in kontinenti praktično ne obstojajo. Vidimo, kako primitivni narodi v Afriki poskušajo svojo srečo, da preskakujejo tisočletja razvoja v svoji narodni zgodovini. Vemo, da bo prej ko slej prinesel razvoj, da bodo tudi „železne“ in „bambusove“ zaves padle. Vprašanje pa je bolj praktične narave, kako naj se naperi malega naroda v domovini ter v emigraciji združijo v eno samo narodno stremljenje. Mislim da more šele evolutivno-progresivni proces pripeljati naš narod — v domovini in emigraciji — do tega, da bo to možno. Naloga, kako te napone združiti, ne bo več pripadla nam. To bo morala izvršiti bodoča generacija. Zanimivo je, kako o tem misli naša doraščajoča mladina. Zato dovolite, da za danes citiram misli naše mladine: svobodne misli v svobodnem svetu, priobčene v „Mladinski vezi“, IX., oktober 1965.

„Radi bo zgradili mest. Mest z domovino, ne pa z obstoječim redom,

kajti nikdar ne bomo mogli sprejeti njih ciljev, zato, ker v sebi nosimo iste ideale kot tisti, ki so tedaj bili boj na življenje in smrt za krščanstvo in slovenstvo. Zaradi tega ne bi mogli nikdar niti misliti na kako vez z domačim, komunističnim režimom.

Ne gradimo mostu. Kopljemo le temelje na bregu, ko pride čas, da nas ne najde nepripravljene kot tiste evangeljske device, katerih svetilke so bile brez olja ob ženinovem prihodu. Če bo kdaj prilika vzpostaviti most z domovino, bo moral sloneti na osnovi resničnega spoznanja stvarnosti; predvsem pa ponižnosti duha slehernega rojaka, ki res ljubi domovino; niladega in starega.“

Mislím, da naša mladina teh misli ni mogla lepše izraziti in ne dvomim, da sta istega mnenja tudi gg. dr. Truhlar in Vodeb.

Še neko opazko glede globinske povezanosti. Moti se g. dr. Truhlar, če misli, da je današnji klic ure, da se vsi narodi, veliki in mali povežejo v eno. S sprejemom krščanstva so vsi narodi krščanskega zapada stopili v krščansko skupnost zapadne Evrope. Ne moremo tajiti, da je krščanski zapad po svojem mišljenju in čutenju povsem različen od Bizanca, odn. krščanskega vzhoda. Vsi narodi krščanskega zapada, povezani po krščanskem srednjeveškem cesarstvu in po treuga Dei, so skupno in vsak narod posamič prinesli svoj duhovni obolus pri organizaciji te starodavne Zveze narodov. S seizmografsko natančnostjo so posamezni narodi v svojem območju zabeleževali potresne sunke, ki so prihajali in razsajali po Evropi v srednjem in novem veku, npr. reformacija, protireformacija, janzenizem, prosvetljeni absolutizem, tokovi francoske revolucije, narodno osvobodilna gibanja, socializem itd., itd

Nil novum sub sole! Pri vsaki takšni dobi se je bojevalo proti „krinkam, farizejstvu“, v vsaki takšni dobi se je gledalo na to, da se odmetava to, „kar se je preživelo“. Protestantizem n. pr. je odmetal samo pet zakramentov, vse svetnike z Materjo božjo vred. Če slovenski narod ne bi bil tako notranje močan, kakor je v resnici, potem ne bi znal tako lepo poskrbeti, da v vsaki novi dobi je treba gledati na to, da novo organično raste iz stare korenike. Če tega ne bi bilo, danes Slovencev sploh ne bi bilo več. Resnično dvomim, da bi bil slovenski narod danes še katoliški, če ne bi sam iz svoje srede rodil moža, ki je kot ljubljanski škof izvedel protireformacijo: Tomaž Hren. Ta ni samo iskal vse svetlo in zdravo pri nasprotniku, ampak baš njegov energičen nastop je imel uspeh. Vsi vemo, kako osovraženo in nehvaležno je bilo to delo (uničevanje tiska) in dvomim, da bi g. Truhlar to zmoget, če bi bil tedaj ljubljanski škof. Pa brez zamere!

Na koncu še neko splošno kritiko: Ko sem prvič dobil „Razgovore“ v roke in njih vsebino samo preletel, se mi je zdelo, kakor da mi krščanski socialist reče tako kakor pred 35. leti: „Vi ste REAKCIJA!“ Gotovo besede „reakcija“ ni v „Razgovorih“. Toda PREŽIVELE POZICIJE in to

da ne iščemo „VSE SVETLO IN ZDRAVO DOMA“ ne more imeti drugega smisla. Nesoglasje med „Razgovori“ in emigracijo ima najbrže svoj vzrok v tem, ker oba gg. avtorja vse svetovno dogajanje gledata izključno samo iz današnjega vidika, „ex nunc“ in sta popolnoma „pozabila“, kaj se je nekoč zgodilo, kako je treba gledati stvar tudi iz zgodovinskega vidika „ex tunc“. Temu se nič ne čudim, to je danes splošno moderen način gledanja. N. pr. Delovanje „Cirilmetodijskega društva“ danes in delovanje duhovnikov pri „Biltenu“ nekoč. Jaz sem pred nekako 15 leti dobil eno številko „Biltena“ v roko in sem se čudil, kako je mogoče, da duhovnik z lastnim podpisom proslavlja in podpira Partijo. Danes so ti duhovniki še vedno na duhovniških mestih; Vprašam, kako naj ima ljudstvo zaupanje do teh, ki bi jih sv. Pavel označil kot „Fratres falsi“?

Kot dijak sem okrožnico Qu. a. predelal po nekomentiranem tekstu in šele pozneje sem prebiral komentarje. Toda nikjer nisem verjel onim, ki so trobili na vsa pihala to, kar papež v okrožnici ni napisal. N. pr. Papež nikjer ne ZAHTEVA, da se novi gospodarski sistem na svetu preuredi v korporacijskem smislu, pač pa je napisal, da je korporacijski sistem EN PRIMER novega družabnega reda; na to posebnost je neštetokrat opozarjal katoliški starešina univ. prof. dr. Andrej Gosar. Ves trud in vse govorjenje je tedaj odmevalo v prazno. Pribijem, da smo izgubljali radi te skrajnosti toliko mladine, da so se katoliški akademiki na univerzi vedno nahajali v defenzivi. Danes sem pa ne malo začuden, ko vidim ljudi iz nekdanje skrajne desnice skakati daleč proti levi in se samo vprašujem, kaj bi k temu rekel rajni prof. Ernest Tomec, če bi danes še živel? Kako more nekdanji član K.A. tako daleč zaiti na levo, ko kompromis s socializmom okrožnica Qu. a. tako odločno in jasno odsvetuje?

„Razgovori“ pa imajo za nas tudi pozitivno posledico. Emigracija je postavljena pred važno alternativo in bo morala ven iz mrtvila. Danes v atomskem veku velja veliko bolj kakor preje stari rimski izrek: CARPE DIEM. Zagradi dan, zagradi trenutek, mogoče bo jutri verjetno že prepozno! Važno je, da Slovenci zopet ne bomo prišli na mednarodno zgodovinsko pozornico prepozno.

Loh

Vsem domovom: DSPB Buenos Aires je sklenilo, da ob različnih proslavah v posameznih domovih ne bo določala priložnostnega govornika, ker smatra, da domovi niso zborovalni prostor za različne prikriti ali javne pozive, še manj pa proslave same smejo biti obremenjene s kakršno koli agitacijo. — Zato je DSPB naprosilo, naj v odborih po domovih resno in stvarno delajo za njih napredek.

VLADMIR VAUHNİK NEVIDNA FRONTA

V Buenos Airesu je lani za dvajsetletnico naega zdomstva, 1945-1965, izšla ob desetletnici avtorjeve smrti Vauhnikova knjiga *Nevidna fronta* v založbi Zedinjene Slovenije in v opremi Ivana Bukovca. Obsega 446 strani na lepem papirju, z opombami Janka Hafnerja in s priloženim grafičnim prikazom Hitlerjevega vojskovanja od sept. 1939 do končnega poraza majnika 1945. Med tiskom je nekaj fotografij, ki osvežujejo spomin na zadnja vojna leta.

Vauhnik se je rodil leta 1896 v Svetinjah na štajerskem. Gimnazijo je študiral v Mariboru, nato vstopil v mariborsko kadetnico, nadaljeval vojno akademijo v Dunajskem Novem mestu, se odlikoval na frontah prve svetovne vojne ter se potem izpopolnjeval na generalštabni vojaški šoli v Beogradu. Silno inteligenten, bister in dalekoviden, je dosegel čast ravnatelja pouka v jugoslovanskem generalnem štabu, bil profesor strategije in taktike v generalštabni šoli in izpraševalec pri generalštabnih izpitih. Do teh visokih položajev so ga privedli naravna inteligenca, resen študij in silna življenjska energija. Leta 1937 je bil postavljen za vojaškega atašeja v Berlinu, kar je bilo v času silne rasti nemške ekspanzivnosti smatrano kot eno prvih takih mest v Evropi. Tam je ostal do napada Nemčije na Jugoslavijo.

Vauhnik je napisal v jugoslovanske vojaške revije in liste vrsto člankov in razprav vojaške vsebine, sestavljal priročnike in učbenike za vojaške visoke šole v rekordnem času. Pomagala mu je velika načitanost in poznanje najnovejše svetovne predmetne literature.

Napisal je: Srbsko-hrvatsko-nemški slovar z gramatiko, namenjeno jugoslovanskim vojnim ujetnikom v Nemčiji; knjigo *Zwischen Spionen, Helden und Verrätern*, v kateri zajema leta delovanja vohunskega centra v središču Ljubljane med zadnjo svetovno vojno; obširno delo *Partizan Andrej*, ki je v obliki romana dokumentarni popis medvojne dobe v Sloveniji; Tri leta s Hitlerjem pa obdeluje čas njegove službe kot vojaškega atašeja v Berlinu. Večina teh del je ostala v rokopisih.

Vauhnikova *Nevidna Fronta* je prvo večje izvirno delo, ki nam nudi vpogled v organizacijo, mrežo in delovanje obveščevalne službe. Mi bi jo kratko mogli imenovati — špijonska služba, čeprav v nas vseh ta beseda sama že vzbuja nek strahotno grenki priokus. Vauhnik — odličen vojaški strateg, ki je organiziral nekajkrat jugoslovanske manevre, je bil veščak tudi v organiziranju špijonske službe in jo postavil čisto na znanstveno-strokovno podlago. Zato so cilji in nameni take službe čisto drugačni od predstave, ki jo imamo mi o njej. Sam nam v knjigi (str. 404) obveščevalno službo opisuje tako: „Ljudje mislijo, da obstoja obveščevalna služba predvsem v zbiranju vesti in ugotavljanju moči, položaja in uporabljivosti sovražnikovih oddelkov, o njihovem orožju in bojnih sredstvih in o njihovih operacijskih načrtih. Če bi bilo res tako, bi bila razmeroma preprosta reč za nekoga, ki

ima splošno vojaško izobrazbo in je zadosti neustrašen, iznajdljiv in zvit. Toda v sodobni vojni vsi viri vojskujočega se naroda vplivajo na razvoj vojaških operacij, zato mora obveščevalna služba v prvi vrsti dognati pravi vojni in borbeni potencial sovražnika, ne samo za sedanjost, temveč tudi za daljšo prihodnjo dobo. Jedro obveščevalne službe je v tem ugotoviti na podlagi mnogih in najrazličnejših podatkov, kdaj bo vojni potencial nasprotnika — v primeri z lastnim potencialom — že tako oslavljen ali zmanjšan, da bo mogoče predvidevati uspešno odločitev... Zato danes gospodarska špijonaža, posebno podatki o industriji, rudnikih, o železniškem prometu, o gradbi cest, o standardu prebivalstva, o socialnih napravah, o zdravstvenem stanju itd. ni nič manj važna, kakor čisto vojaški podatki.“

Podrobno in na večih mestih govori o praktičnem delu: o zbiranju vesti, poročilih, skic, ki prihajajo po različnih kanalih in se večkrat tičejo ene in iste stvari. Treba je ves ta nagradeni material preštudirati, pretehtati, primerjati, preveriti in priti tako vsaj do verjetnostne resnice, šele potem ga poslati naprej, komur je namenjen.

Nato sledi na strani 279: „Kakor je koristno poznati trenutno stanje sovražnikovega potenciala, tako je za poizvedovalno službo še važnejše pravilno gledati v bodočnost, predvidevati, kajti le tako bo vojno vodstvo imelo čas, možnosti in priliko, da pravočasno poskrbi za protiukrepe. Nič ni za obveščevalno službo bolj usodno kakor priti s podatki prekasno, tedaj, ko ne morejo več koristiti...“ Gotovo pa je prav tako usodno, če obveščevalna služba odlično dela, pa jih tisti, katerim so poročila namenjena, ne jemljejo dovolj resno ali jih ne ocenjujejo kot dovolj resnična in važna. Tako se je tudi Vauhniku nekajkrat zgodilo, da so njegovi izsledki običajno predolgo v miznih predalih v Beogradu ali so jih s pomilovalnim nasmehom poslali v arhiv. Zato niso dosegli niti trohice namenjenega učinka. O tem pričajo tudi Vauhnikove besede na strani 90: „Tudi v Beogradu so bili na visokih mestih ljudje, ki so hoteli, naj se vojaški ataše pritegne v propagando, ne pa poroča povsem objektivno.“

Vsaka obveščevalna služba skuša ostati do skrajnosti tajna, zato na zunaj njenega delovanja niti ne opazimo. Na skrivaj se organizira, deluje in tudi preneha. Vauhnik pravi: „Obveščevalna služba se giblje med uspehi in neuspehi, med zmagami in porazi... Obveščevalna služba nasprotuje plemenitim človeškim čustvom. Obenem pa ne reflektira na nikako nagrado in priznanje, na nikako slavo in občudovanje, temveč pozna le nevarnosti, napore, odpovedi in žrtve, ki po možnosti ostanejo nepoznane. Ko je obveščevalna služba izvršila svojenalogo, se umakne v zatišje in se razgubi.“ (409).

Vauhnikova knjiga nas popelje skozi vse obdobje zadnje svetovne vojne: od leta 1939, ko se je nemški vojni stroj pod rastjo Hitlerja pripravljal na osvojitve Evrope in na iztrebljenje vsega, kar bi ga moglo na tej poti ovirati. Tako s piscem sledimo zakulisnim pripravam, koncentracijam vojske, organizaciji zaledja, propagandi, vojni industriji — predvsem pa širokemu

organiziranju špijonske mreže, ki je segala prav do vrhov nemškega vodstva. Na tolikih mestih smo priča, kaj in kako more nepremišljeno izrečena beseda, tudi ne namerna, izdati in podreti velike cilje in težke napore in kako večji špijon more izluščiti iz tudi neznatnih besedi važne zaključke. V knjigi je pravzaprav kronološki popis vseh vojnih let in dogodkov z navedbo mnogih imen, ki so odločale o usodi časa in o narodih.

Vauhnik na mnogih mestih tudi kritično presoja tedanja dejanja in odločitve zaveznikov. Tako sodi, da so zapadni zavezniki preslišali klic protihitlerjevskih upornikov ob atentatu na Hitlerja 1944, ter so upoštevali le svoje lastne interese, ne da bi videli trpljenje zaslužjenih narodov: „Še danes ne morem razumeti, da na Zahodu niso upoštevali, da so milijoni trpeli po nacističnih koncentracijskih taboriščih in da bi odstranitev Hitlerja prinesla tem milijonom na mah olajšanje, če ne rešitev iz nečloveškega trpljenja. Milijoni človeških življenj bi tedaj bili rešeni in nesrečna vojna bi bila brez dvoma skrajšana.“ (215).

Prav tako obsoja kratkovidnost zaveznikov v neprestanem popuščanju pred Stalinom, čeprav so imeli že tedaj v rokah nešteto poročil o resničnih komunističnih namenih. „Kaj so nam pomagala opravičila odločujočih ljudi na Zahodu, da so pogrešili, ker med vojno niso hoteli verjeti objektivnim poročilom, da tretji internacionali in njenim eksponentom niso bili glavni sovražniki nacisti in fašisti, temveč demokratsko usmerjeni lastni narod, takoj za tem pa Angleži in Amerikanci.“ — Ta zavezniška pogreška in slepota je rodila Katyn in slovensko tragedijo z 12.000 žrtvami, suženjstvo nad več kot polovico povojne Evrope, a tepe že čez dvajset let Amerikance same na vseh koncih sveta in to vedno huje, kajti plačujejo jo že tudi z lastno krvjo... Slepoto očetov plačujejo sinovi...

V knjigo je vključeno kratko poročilo o pokolju v Katynu in o pokolju Slovenske narodne vojske.

Knjiga je pisana v lahkem pripovednem načinu in jo more razumeti tudi naša mlada generacija, ki ji je morebiti kak izraz že manj jasen: brali jo bodo z zanimanjem, napetostjo in vztrajnostjo in našli v njej ogledalo zadnjih vojnih let, predvsem pa mnogo strani o dejanjih, ki so se odigravala prav na tleh slovenske zemlje. Čutili bodo pa tudi s teh strani hrepenež klic po svobodi, ki je tedaj zadušen tlel v milijonih sre evropskih narodov in bil zadušen v stotisočih, ki so s to najdragocenejšo sladko mislijo na ustih umirali v mraku tiranije. Zato bi res bilo prav, da bi ljudje to knjigo prebrali, predvsem pa, da bi jo brala naša mladina in dala svobodi tisto najvišjo vrednost, ki jo ta v resnici zasluži. Tako bo znala za njeno ohranitev pridružiti tudi svoje žrtve in napore.

Vauhnik se na nekaj mestih v knjigi nepotrebno ponavlja: predvsem kjer govori o organizaciji in delovanju obveščevalne službe ter o presojanju kopice poročil, preden se jih odpošlje naprej. S strajenostjo bi knjiga pridobila na privlačnosti. Zdi se mi tudi, da je premalo poudaril tisti napad Sovjetov v hrbet bratski poljski vojski, ko je ta krvavela v boju s hitler-

jevimi armadami na zapadnih mejah Podjske in kako strašen je bil za Poljake pokolj v Katynu, kje je bil cvet Poljakov uničen — kakor so odgovorni za pokolj Slovenske vojske zapadni zavezniki, ki so morali že po različnih dejstvih in zbranih poročilih točno vedeti, kaj vrnjeno vojsko čaka pod Titovo zvezdo.

Tudi se bravca loteva vtis, da je Vauhniku pri delu ogromno pomagal slučaj, kajti na večih mestih to nerodno priznava: „Pri generalu T. sem šel (slučajno) v prazno sobo in tam prisluškoval (39); sem slučajno spoznal starega gospoda (96); slučaj je hotel, da je opravljala nižja dela (212); to sem slučajno bral v časopisu... (235); slučaj je hotel, da sem v tem svojstvu... (252); tu mi je prišel na pomoč slučaj, ki... (271); naključje je hotelo, da je ... (349).

Dasi mogoče v knjigo naravnost ne spada, bi bilo neprecenljive vrednosti, ko bi našli v njej Vauhnikove osebne vtise ob obisku fronte v Franciji (razdejanja, trpljenje, revščina, strah...) in pa približno enaka doživetja s poljske fronte. Ko bi Vauhnik sam ob dokončni pripravi knjige bil še živ, bi mogoče tudi take strani bil vnesel, tako pa so dragoceni vtisi z njim vred umrli in je deli izšlo v njegov spomin ob desetletnici smrti...

Knjiga je v naši literaturi edinstven primer s tega področja. Pisana v lepem jeziku, s prilogami in pristnimi fotografijami, ki oživljajo besedo, sodi med najboljšo vojno literaturo. Po zanimivi snovi in obdelavi nikdar ne bo prešla v nezanimivost ali zastarelost. Vedno bo aktualna, kakor so zgodovinsko aktualna vsa dejanja, iz katerih je zrasla.

—jke

♦ Robert Boj Petriček

Spet je smrt udarila med vrste naših najmlajših, tistih, na katerih počiva up naroda. Nekoč so fantje padali na frontah, v zasedah, bili pobiti v kočevskih gozdovih ali Tebarjih, čenec nam jih smrt trga iz rok neusmiljeno: odšel je Tonček Pangarc, utonili so Musar, Škulj in Bat, izgini! v gorah Kralj in Vived, prežgoda! umrl Vombergar, se ponesrečil Bavdaž — in zdaj še mladi Robert Boj: kdaj bo teh žrtev konec?

Morda so to fantje, ki so s svojim življenjem plačali za nas vse, morda mladeniči, ki jih je Bog hotel imeti pri sebi, morda naši priprošnjiki: morda in spet morda! A eno je gotovo: težko je bili Slovenec, hudo je biti trden in še huje truditi se, da bi vzdržal!

Ni je besede, ki bi užaloščene starce potolažila, saj je najhuje pokopati lastnega otroka: a nikdar in nikoli ne bomo vedeli, zakaj se je Božji Previdnosti zdelo umestno, da teh fantev ni več med nami. Morda in spet morda: bodo kakor svetilniki drugim, da bo slovenska pot šla naprej!

Mladi Robert Boj: počivaj v miru, poišči svoje rojake v onostranstvu in vsi skupaj začnite boj — z dvh strani hkrati ga bomo pripeljali srečno do konca!

OSNOVE POLITIČNEGA BOJA PROTI KOMUNIZMU

Osnova našega odpora proti komunistični diktaturi leži v sami človeški naravi. To je dostojanstvo človeške osebe iz katerega izvirajo naravne pravice človeka do svobodnega razvoja njegovih telesnih, razumskih in moralnih zmožnosti, do vzgoje in svobodnega verskega življenja, do osebne varnosti, do svobodnega izražanja, do zasebne lastnine in še druge pravice.

Komunistični režim je po svojem bistvu totalitaren. Iasti si pravico urejati vsa področja človekovega življenja in jih čisto podrediti kolektivni družbi. Totalitaren značaj komunizma ni le neka prehodna doba njegovega razvoja, marveč izhaja iz komunističnega svetovnega nazora, iz komunističnega pojmcvanja človeka in družbe.

Spremembe v komunizmu

Res je, da se s časom vsak komunistični režim deloma unese. Razlogov za to je več.

Bojni fanatizem prvih revolucionarjev se poleže in se ne prime večine novega rodu komunistov. Režim se utruja in se ne počuti več tako prožen, ker je zatrl glavne nasprotnike ali jih vsaj onemogočil.

Včasih postane režim popustljiv na nekaterih področjih, ker pritisk ni prinesel zaželenih uspehov (to se rado zgodi zlasti v gospodarstvu). Drugič spet kje popusti, ker je v glavnem uspel, da pritisk ni več potreben, ali olajša breme prebivalstvu na enem področju, ker se osredotoči na drugih „sektorjih“.

V Jugoslaviji se je marsikaj spremenilo po prelomu s Kominformom. Režim je potreboval oporo vsega prebivalstva v sporu s Sovjetsko Zvezo. Za podporo od Zapada pa je moral dati koncesije, da pokaže kako se „liberalizira“.

Naposled pa je tudi res, da se ljudje, ki žive dolga leta pod komunističnim terorjem, marsikateri trditi privadijo in jo resignirano sprejmejo, ker pač nimajo drugega izhoda. Izboljšanja pa žutijo kot olajšave, ki jih ne prejema toliko z normalnim svobodnim življenjem, temveč bolj z najhujšimi časi terorja. In to jim lahko povzroči ali vsaj brezprimerno poveča iluzijo, da se režim „liberalizira“.

Bilo bi nespametno ne upoštevati vseh teh sprememb pri presojanju položaja doma. Vendar ves razvoj ne spremeni bistva režima. Ta je slej ko prej totalitaren v načelu in tudi še vedno v dejanski politiki ostane v ostrem nasprotju z osnovnimi pravicami človeka, tudi ko popušča nasproti veri, ostane še vedno ateistično usmerjen, bistveno protikrščanski.

Cerkev je kamen spotike vsakemu totalitarnemu režimu.

Cerkev ima svojo trdno in od države neodvisno organizacijo. Totalitarci ne morejo prenesti znotraj države ničesar, kar se čisto ne podredi režimu, se čutijo ogrožene, če je Cerkev svobodna.

Cerkev oznanja božje razodetje — in to je trn v peti materialistični diktaturi.

Cerkev oznanja in brani naravno pravo in z njim naravne pravice človeka, ki jih sleherni totalitarni režim zanika in krši.

Zaradi osnovnega nasprotstva do nje in zaradi njene velike notranje moči se komunizem vanjo zaletava, pa se ob njej tudi upeha. Cerkev sama pa v času stiske in preganjanja osredotoči svojo skrb na obrambo take minimalne svobode, ki ji je neobhodno potrebna, da opravlja svoje osnovno poslanstvo. Zato je pripravljena voditi dogovore tudi s komunističnimi režimi, kadar pokažejo voljo, da ji nekaj svobode tudi pravno zagotovijo.

Kdaj in kako se to ureja, odloča cerkvena oblast, episkopat zadevne države in naposled papež. Merodajen za to „cerkveno politiko“ je položaj Cerkve v državi, s katero Cerkev sklepa dogovore in posredno položaj vesoljne Cerkve. Mnenja in stališče emigrantov, ki položaja ne poznamo direktno, ki o njem ne presojamo vedno popolnoma objektivno in ne živimo v tem položaju, da bi se nas taki dogovori kakorkoli direktno tikali, zato Cerkev ne upošteva.

Vendar njeni dogovori z različnimi režimi — in seveda še posebej s komunističnimi — ne pomenijo, da jih odobrava, temveč le, da upošteva dejansko stanje in razmerje z državo skuša urediti na način, ki je v danih razmerah manjše zlo kot direktni spor.

Osnovni razlogi za naš odpor proti komunizmu se zato ne spremenijo kljub takim spremembam v cerkveni politiki: ostali bi tudi, ko bi totalitarni režim dal Cerkvi — česar seveda nikoli ne bo storil, ker je to proti njegovim temeljnim načelom — ne vem kakšne prednosti. Tak režim je v bistvu nečloveški, ker je pač totalitaren.

Zahteva politične svobode

Obramba osnovnih človeških pravic je prvi, najbolj osnovni, pa vendar ne edini razlog naše popolne odklonitve komunizma.

Drugi pglavitni razlog za to je zahteva za politično svobodo v domovini. Politična svoboda je več kot le spoštovanje osnovnih človeških pravic. To je udeležba državljanov, posredna ali neposredna, pri ustvarjanju pravnega reda, in obsega svobodne volitve najvišjih državnih organov, svobodo izražanja političnega mnenja, in kritike oblasti. To pa vključuje svobodo političnih strank, svobodo tiska, informacije, in še marsikaj.

Taka svoboda je potreben pogoj za razvoj osebnosti posameznih članov civiliziranega naroda in za razvoj normalnega življenja naroda kot celote.

Komunistični režim jo dosledno zanika. Vsi, ki jim je do nje, bodo ostali neomajni nasprotniki komunizma. Delno in trenutno popuščanje režima do Cerkve jih ne more preslepiti. Morebitni dogovori Cerkve z režimom jim ne vzamejo poguma in jih ne pomirijo s komunizmom; saj tudi Cerkev z njimi ne „sprejme“ komunizma.

Boj za politično svobodo Slovencev je in ostane naloga Slovencev, naroda samega, ne pa Cerkve. Katoličani smo proti komunizmu kajpada tudi — in ne nazadnje — iz verskih nagibov. Vendar smo dolžni spoštovati odločitve Cerkve glede njenih praktičnih odnosov do komunističnega režima. To pa nas ne odveže osnovni človeških in slovenskih narodnih dolžnosti, da se borimo proti komunistični diktaturi kakor in kjer le moremo.

Pri katoličanih drugih narodov lahko najdemo nekaj poučnih in spodbudnih zgledov za to stališče.

Nemški kancler Bismarck je v 19. stol. po ostrem boju s Katoliško Cerkvijo „sklenil mir“. Nato pa je poskušal vplivati preko Leona XXIII na nemško kat. stranko — centrum — da bi poslej omilila svojo opozicijo do njegovega režima. Papež je izrazil željo v tem smislu Windkorstu, voditelju stranke. Ta pa je spoštljivo a trdno odgovoril, da katoličani v političnih zadevah niso dolžni pokorščine papežu — in papež je to odločitev spoštoval. Ko je Cerkev l. 1929 sklenila s fašistično Italijo lateranske pogodbe in konkordat, italijanski krščanski demokrati niso popustili nasprotstvo do fašizma. In naposled je ta opozicija prinesla koristi tudi Cerkvi. In ko je Cerkev l. 1933 sklenila konkordat s Hitlerjevo Nemčijo, so vodilni katoličani ostali še naprej nespravljeni z nacizmom.

Politično delo katoličanov in Cerkve

Slovenski katoličani se v preteklosti nismo dovolj zavedali avtonomije političnega dela in političnih odločitev. V veliki meri je na to vplival naš zgodovinski razvoj, saj je bila Cerkev stoletja ena glavnih opor slovenskega naroda v boju za obstanek. Tudi v boju proti komunizmu smo poudarjali — zlasti med vojno — predvsem verske nagibe, o drugih skoraj nismo mogli govoriti. Toda čas je, da si pridemo na jasno o razmerju političnega dela katoličanov in njih verske dejavnosti. Za politično delo so odgovorni sami — Cerkvi so dolžni pokorščino le indirektno v vprašanih vere in morale. Politično stališče katoličanov do komunistične diktature ne more slediti Cerkveni politiki — in Cerkev gotovo tega ne zahteva. Če smo si o tem na jasnem, nas ne bo obhajala bojazen, da bi nas Cerkev lahko „pustila na cedilu“: ne more naš zapustiti v zadevah, ki niso bile nikdar v njenem področju, marveč naša naloga, pa smo od nje pričakovali vodstva, ker nismo bili dovolj zreli, da bi sami hodili po poteh, ki so v bistvu naša pota. Gotovo najdemo v nauku Cerkve načelne osnove tudi za pravični politični red; a politično delo po sami svoji naravi ostane naša naloga in odgovornost: to velja tudi za odpor proti rdeči diktaturi.

V. A.

OB SEDMI OBLETNICI SMRTI —

ŠKOFA VLADIKE

Na dan 16. novembra poteče sedem let, kar je umrl ljubljanski škof, begunec in mučenec za svoje prepričanje, dr. Gregorij Rožman. V življenju, posebno pa še ob smrti, nam je pomenil najčistejši lik duhovnika in vodnika, ki je v najtežjih dneh vzdignil svoj glas in jasno in odločno obsodil komunizem kot najhujše zlo naše dobe. Njegove besede imajo še vedno isto silo, še vedno isto določnost, ker so bile govorjene z gledanjem na človeka in njegove odnose do Boga, do domovine, do družine in do narodne skupnosti. Kot škof in duhovni vodnik je dobro videl, da je bistveni del borbe proti komunizmu *idejna borba*, trdnost krščanskega stališča in doslednost. Zavedal se je, zlasti v begunstvu, da je preteklost *použila* mnogo slovenskih mladih sil na videz brez haska in brez uspeha, toda do zadnje ure je bil prepričan, da *more ostanek slovenskega zdomstva v svobodnem svetu še vedno biti krik k tlom pritisnjene naše slovenske domovine.*

Ko po skoraj dvajsetih letih odvijamo klobčič *revolucijskih dogodkov*, lahko trezno in s pametjo razločimo dobre in trdne niti, pa tudi slabe, v naglici in v stiski zvezane. Prav s treznim gledanjem moremo ugotoviti, da nam *prihodnjost nalaga nove dolžnosti* — da iz zaključkov in skušenj, ki so za nami, *osredotočimo vse svoje sile v idejno borbo* in se, čeprav majhni, tako vključimo v *napore svobodnega sveta za doseg demokratičnih ciljev.*

Preteklost je že del zgodovine, za slovenski narod *najtežji del*. Tisoči in tisoči so se po nasilni smrti pridružili duhovni vojski, med katero se spet nahaja tudi rajni škof dr. Gregorij Rožman. To ni mrtva vojska, to so ljudje, ki so napravili težak prehod iz zemskega v večno življenje in danes v vsej polkrbosti gledajo tisto, česar se mi živi tako medlo zavedamo: Da je namreč duhovni boj prva in bistvena sila, ki more načeti in spodjesti masovno, materialistično idejo komunizma. Samo obnavljanje spominov in ozko ter osebno gledanje v preteklost nam ne morejo pomagati, niti nam za bodočnost ne morejo dati širšega zamaha, česar smo najbolj potrebni.

Samo tam, kjer vlada duh, je svoboda. Če se bomo borili in delali z duhom, bomo svobodo po duhu dosegli. Kadar bo v nas dovolj moči, da se bomo dvignili iz sebe in z duhom merili preteklost, sedanost in bodočnost, bodo vsi naši načrti točnejši, zmernejši in pravičnejši. Komunistično nasilje bo prejel ali slej podleglo moči vedno svobodnega duha in čim jasnejše in odločnejše bomo naše udejstvovanje podkrepili s trdnimi idejnimi smernicami, tem bližji bomo našim rojakom v domovini. Izkušnje iz preteklosti so naše trdne korenine, ki imajo svoje

početne pogankje še v naši rodni zemlji, naša rast pa posega v bodočnost. Mlada generacija mora imeti v neposredni preteklosti močne in vzorne duhovne like, po katerih naj oblikuje svoje vzore in ki naj ji bodo duhovna oporišča. Eden teh, največji med njimi, je gotovo rajni škof ljubljanski dr. Gregorij Rožman. Naj prosi za našo edinost in za našo trdnost!

SPOMIN NA POK. GENERALA L. RUPNIKA

Ko smo se v septembru 1943 prebijali preko Želimlja proti Ljubljani, zmučeni in moralno strti zaradi dogodkov okrog Turjaka, smo si bili na jasnem in edini v enem: ne priti v roke komunistom. Da v danih okoliščinah njihovega pritiska ne bo mogoče vzdržati, je bilo na dlani. Po sili razmer smo se umikali proti drugemu še bolj zasovražnemu okupatorju.

Rodila se je skrb, padla je beseda: Kaj nas čaka, ko pridemo v stik z Nemci? Bodo razumeli naš položaj? Brez dvoma so poznali naše razporejenosti do njih, brez dvoma pa tudi poznali našo borbo proti komunizmu. Nas bodo postrelili kot bandite, nas smatrali kot ujetnike? Skrb je lebdela nad nami, a upanja nismo izgubili. Tam v Ljubljani nekje, sredi Nemcev, je bilo naše vodstvo. Njemu smo zaupali, njegovim navodilom sledili. To vodstvo ve za naš položaj. Ono bo stopilo v stik z Nemci in pojasnilo, kdo smo in kaj hočemo. Moralo bo najti primerno rešitev.

Prišli smo v stik z Nemci in nič se nam ni zgodilo. Bili smo rešeni. Kmalu pa smo zvedeli, da je bil pok. general Rupnik tisti, ki se je zavzel za nas in iz nas napravil prve slovenske domobrance — vsaj v Ljubljani. General Rupnik, ki smo ga komaj poznali po imenu.

Po tem sem večkrat govoril s pok. generalom. Vedno sem odšel od njega z občutkom sigurnosti. Iz vse njegove osebnosti je odsevala poštenost, odkritost in neizmerna ljubezen do domobranstva in trpečega slovenskega naroda.

Koncem jeseni 1944 sem vprašal pokojnega generala naravnost, če kaj misli na usodo domobranstva ob koncu vojske. Kakšen bo konec vojske, itak ni bilo nikakega dvoma. Dejal mi je, da je za vse to poskrbljeno, pa takoj pristavil, da bodo Nemci v kratkem nastopili z novim orožjem in obrnili vojno srečo sebi v prid. Pri tej pripombi si je segel v brado in se tako hudemušno in prisrčno nasmejal, da zame ni bilo nobenega dvoma, kako naj to tolmačim. Vedel sem, da je bil tudi on kontroliran.

Ko me je kasneje zaprla Gestapo, je bil zopet pokojni general edini, ki je zame interveniral. Verjetno njemu dolgujem življenje od takrat, če že ne od Turjaka dalje.

Pravijo, da je bil pok. general nemško orientiran in da je verjel v nemško zmago. Tako pravijo. Jasno pa je, da je bil pokojni general reševavec slovenskega protikomunističnega naroda. V izvrševanju take naloge je bilo v tistih razmerah nujno, da ni mogel nastopati proti Nemcem. Bil je reševavec — naš reševavec! Vsaj indirektno tudi tistih, ki bi sedaj hoteli vreči prvi kamen. Kot takemu mu dolgujemo vsi slovenski protikomunisti vse priznanje in zahvalo. General Rupnik, počivaj v miru; ne bomo Te pozabili. Hvala Ti!

T. C.

29. oktober — dan slovenske zastave

Ob letošnjem narodnem prazniku 29. oktobra je Narodni odbor za Slovenijo izdal odredbo, po kateri se na ta dan proslavlja odslej naprej tudi

DAN SLOVENSKE ZASTAVE

Slovenska trobojnica, mavrica na tri pramenca, rojena v krčeviti pomladi narodov 1848, je od tedaj naprej spremljala slovensko kri v njegovi zgodovini. od narodnih taborov in čitalnic do telovadnih nastopov in veličastnih narodnih shodov, v bojih na Koroškem in v boju za slovenstvo v Jugoslaviji; spremljala pa je tudi in vodila v boj vse Vaške stražarje, legionarje, domobrance in z njimi šla zmagovita — po zadnji dabljeni bitki na Koroškem ob boroveljskem mostu — v svet. Tu plapola nad svobodno Slovenijo brez meja, in odtod sevajo njeni žarki v domovino.

Protikomunistični borci, vključeni v Zvezi DSPB, se z vsem srcem pridružujemo novemu prazniku, saj je prva misel zanj izšla prav iz naših vrst.

Belo-modra-rdeča vodnica — pozdravljena!

✦ **Miroljub Stamenković**

Zopet je legla smrt v vrste idealistov — junakov. Iz Brazila je prišlo sporočilo, da je v najlepši moški dobi po težki operaciji umrl bivši aktivno častnik kraljeve jugoslovanske vojske Miroljub Stamenković.

Ko sem ga prvič videl leta 1942 nekje na Dolenjskem, mi je padel v oči odkrit, veder značaj mladega častnika. Neizprosni idealizem in pripravljenost na skrajno žrtev sta odsevala iz njegovega obraza in besedi. Sin svobodnih srbskih planin ni niti malo pomišljal, da se postavi na čelo prvim slovenskim idealistom — protikomunističnim borcem, ki so vstali, potem ko so bile krimske jame že polne okostnjakov, da branijo golo življenje sebi in svojim.

Pozneje se dalj časa nisva videla, pač pa zopet, ko se je pojavil kot domobranski častnik na položaju komandanta novomeške bojne skupine slovenske domobranske vojske. Bil sem z njim v stikih do zadnjega, ko so se tudi novomeške enote žal seveda prepozno pričele umikati iz domovine. Našla pa sva se na Koroškem v Spittalu. Solze so mu zalile oči nad strahoto, ki smo jo doživeli, in ni mogel razumeti postopanja takozvanih zaveznikov, saj je bilo jasno, da z uničenjem predstraž izročajo sami sebe v največjo nesrečo, ki more doleteti človeštvo — v komunizem.

Gospod stotnik Stamenković je odšel za sebi enakimi sinovi srbskega naroda, ki so se tako častno in junaško borili skupaj z nami na slovenskih tleh za človeka vredno življenje: odšel je za Vasiljevičem-Iztokom, Meničaninom, Šabićem, Koprivico, Suvajdžićem, da imenujem samo nekatere, katerih pojava je tako globoko zapisana v naših srcih, da se slovenskega protikomunističnega boja brez njih ne bo nikoli mogoče misliti. Na tega mestu poštenemu srbskemu narodu od naše strani, ko stojimo ob svežem grobu domobranskega stotnika Stamenkovića, za vse spredaj imenovane in neimenovane večna zahvala! Bili so nam v zgled nepopisne hrabrosti in svetli vzori slavne srbske tradicije. Navdaja nas prepričanje, da so se vsi najbolje počutili med slovenskim narodom, in da jim je bilo v ponos voditi tako hrabre vojake v boj, kot so bili slovenski legionarji in domobranci.

Gospod stotnik! — Ob Vašem svežem grobu Vam izrekam najiskrenejšo zahvalo za vse žrtve, trpljenje in zlasti za brezmejni idealizem, pokazan od začetka najinega poznanstva ob prvih urah protirevolucije pa do njenih zadnjih in še čez.

Počivajte v miru v tuji zemlji — niste živeli zastonj!

Vaši družini naše najgloblje sožalje ob težki izgubi moža in očeta — junaka.

B. M.

Lubor J. Zink

ZA ZLOČINE TITOVCEV:

POZNEJŠI NUERENBERG?

The Telegram, eden največjih kanadski dnevnikov, ki izhaja v Torontu, je v svoji številki z dne 22. julija 1966 prinesel članek, ki bo gotovo zanimal tudi bralce Vestnika. Napisal ga je g. Lubor J. Zink, kanadski parlamentarni korespondent v Ottawi.

Ottawa — Kadar se kriminalci postavijo za zakonodajalce, najprej po svoje krojijo koncept morale in pravičnosti. Vse, kar služi njihovim ciljem je moralno, in pravna veda postane orodje zmaličenih zakonov etike.

Vse moderne totalitarne države so postavile svoje legalni sisteme na domnevanju, da je sila opravičena in da končni cilj opravičuje vsa sredstva, ki so potrebna za doseg tega cilja. Vladajoča klika eno-partijske države odredi, kaj je prav, in gorje onemu, ki bi si drznil dvomiti ali celo nasprotovati diktatu. Celo tiste, katere se smatra, da so samo v napotje, se ožigosa in zaznamuje za likvidacijo.

Komunistična pravica

V Hitlerjevi Nemčiji so Jude in ostale „nižje rase“ na debelo klali v imenu nacistične justice. V Sovjetski zvezi in pozneje v krogu satelitov in rdeče Kitajske so brezšteviline milijone ljudi likvidirali v imenu komunistične justice.

Po porazu Hitlerja so bili njegovi vrhovni politični privrženci postavljeni pred sodišče kot vojni zločinci in sojeni od jezne mednarodne skupnosti. Do današnjega dne zapadno-nemške oblasti iščejo in postavljajo pred sodišče nižje privrženice in sokrivce pri groznih zločinih, zagrešenih od zverinskega režima.

Četudi celotno število žrtev komunističnega totalitarizma daleč presega žrtve nacistične tiranije, se očitno nihče niti ne drzne omeniti zahtevo, da bi se sodilo boljševiške zločince.

Stalin, mojster-morilec, ki je bil pionir v klanju ras v tem dozdevno razsvetljenem stoletju, je mirno umrl v svoji postelji, čaščen do konca od vseh komunistov po vsem svetu kot mesija, socialne pravičnosti in napredka. Hruščev, ki je nadzoroval Stalinove krvave čistke v Ukrajini, in pozneje, ko je že odkril in denunciral Stalinove pošastne zločine, ukazal pokolj madžarskih patriotov, uživa ugled veselega, dobrodušnega starega možicljaja. In povsod je danes vse polno hvale za jugoslovanskega Josipa Broza-Tita, lisjaka, ki igra na obeh straneh ceste mrzle vojne. Ljudje, ki ga poveljujejo kot velikega demokrata med komunističnimi diktatorji, najbrž ne vedo, da

ima ta krepki, stari mož na svoji vesti enega najbolj živalskih zločinov po vojne dobe. Malo ljudi ve, da so koncem maja 1945, ko so topovi v Evropi že obmolknili, Titovi partizani pomorili 20.000 sonarodnjakov, ki so v zadnjih stopnjah vojne poskušali slovenski del Jugoslavije ohraniti pred komunistično dominacijo.

Pisan ostanek, kar je bilo nekdanj Jugoslovanska kraljeva armada, je podlegel v boju in se umaknil v po Britancih zasedeni del Južne Avstrije. Tu so slovenske domobrance, srbske prostovoljce in črnogorske četnike, ki so ostali zvesti kralju Petru, namestili v taborišče blizu Celovca z obljubo, da jih bodo prepeljali v Italijo, kjer so že drugi ostanki Petrove armade našli zatočišče.

Masovno klanje

Toda 24. maja 1945 so bile razorožene jugoslovanske čete transportirane na jugoslovansko mejo in tam izročene Titovim partizanom. Komunisti so odpeljali transport na posebno pripravljene prostore v goste gozdove blizu mesta Kočevja in tam hladnokrvno s strojnici pobili 20.000 mož.

Ta zločin Titovega režima je podrobno opisal jugoslovanski pisatelj B. M. Karapandžić, ki sedaj živi v Clevelandu. Njegova knjiga „Kočevje“ je delno zasnovana na obširnih raziskavanjih in delno na podlagi pričevanja preživelega očividca, ki je bil pri streljanju samo ranjen in mu je uspelo splaziti se izpod kupa teles in najti pot nazaj v Avstrijo.

Ko sem bral knjigo, ki dolži Britance sokrivde pri strašnem dogodku in celo daje ime britanskega armadnega majorja, ki je vodil transport 20.000 mož titovcem, sem vprašal pisarno Britanskega višjega komisarja v Ottawi, naj poizve o resničnosti grozne zgodbe. Po nekaj tednih čakanja na rezultat poizvedovanj v Londonu so mi povedali, da je opis morije v knjigi „bistveno pravilen“ (essentially correct).

Nadaljna poizvedovanja so v teku, da se razjasni, zakaj so bili nesrečni begunci vrnjeni nazaj v Slovenijo potem, ko se jim je obljubilo prevoz v Italijo.

Titov režim ni dihnil niti besedice o kočevskem pokolju, in sedaj na vse pretege skuša onemogočiti širjenje knjige g. Karapandžića Režim bo brez dvoma trdil, da so Jugoslovani, ki so se uprli komunističnim partizanom, izdajalci. Nekateri ljudje bodo to sprejeli kot snov za debato, nihče pa tega ne more sprejeti kot opravičilo za pokol 20.000 človeških bitij.

Dasi je pretresljivo to zapoznelo odkritje kočevske groze, je na žalost samo majhen primer zločinov vseh ostalih komunističnih režimov, storjenih v imenu komunistične pravice.

Kako dolgo moremo še dostojni svobodni narodi varati svojo vest in celo slavili in častili take kriminalce?

Slovenska grobnica

Vsem vam, mučenci naši, grobnico smo vam zgradili,
da kosti bi vaše skupaj počivale,
ki zdaj leže zgubljene križem rodne zemlje,
v taboriščih smrti zakopane,
zogljenole in v štiri vetre razmetane...

Tu, med stebre, stebre močne vere,
ki nosilci svetle so ideje,
zbrali smo ostanke vaše,
da bi skupaj z nami kakor stebri stali:
trdni, neupogljivi, na vstajenje naroda čakali...!

S trnjem krone, ki vam venčala je glavo,
marmornate stebre smo ovili,

da bi ne obledeli nam spomini

na smrtne muke vaše, na popolno vaše darovanje...

In luč smo večno vam prižgali — odsev ljubezni skupnega Očeta —

ki meril vaše je trpljenje,

ki nam ohranil je življenje,

da v nas bi vi naprej živeli!

In živite, dragi bratje!

Z onostranstva z nami družite glasove

v slavo Bogu, v prošnjah k mučenemu Sinu:

da svoboda naroču bi zopet zasijala,

da zatiranim pravica mati zopet bi postala,

da kri prelita zemlji naši novo rast bi dala! —

Odsev te večne Luči tudi v naša srea pot naj najde,

da še v ljubezni združi nas enaki, ki je:

Bog! Mati! Domovina!

In križ svetel nad skupni grob smo vam pripeli

— zveličanja simbol in večne sreče —

ker zvesto ste v življenju ga nosili...

Za težo križa je plačilo, ki Bog do smrti zvestim ga nakloni.

Jasna beseda o komunizmu

Ob 7. konferenci Ameriških vojsk v Buenos Airesu

Uvodno besedo k gornji konferenci je imel argentinski general *Alejandro A. Lanusse*, ki je med drugim dejal:

„Dasi je dovolj razlogov, zaradi katerih se naš mir in naša svoboda moreta vznemirjati, vendarle je izkušnja zadnjih let pokazala, da največja grožnja izvira iz ekonomsko in socialno zgrešenega položaja vse Južne Amerike. In posledica takšnega stanja stvari je bil nastop, obstoj in poskus razširjanja kastrizma kot stvarnega in določenega komunizma za Južno Ameriko. Ta ameriška oblika internacionalnega komunizma je še posebej nevarna zato, ker se bolj opira na resnične potrebe posameznih ljudstev kakor pa na ideološke zahteve, ki so še vedno nekam eksotične za ameriškega človeka.“

„Trikontinentalna konferenca v Habani kakor tudi toliko drugih dogodkov, ki se od časa do časa izvrše vzdolž in počez naše Amerike, in to s posebno zanimivo časovno skladnostjo, so dovolj zgovorni dokazi o resničnosti obstoja komunističnega načrta v polnem razvoju. Zadnji dogodki nedvomno kažejo, da je rdeča infiltracija, ki se je razvila postopoma, že zavzela oblike prave napadalnosti in da se bo le-ta v prihodnjosti samo še povečala.“

„Z vso odkritostjo si moramo priznati vse naše slabosti, raziskujemo njih razloge in obenem predlagati našim vojskam potrebo študiranja le-teh vprašanj, tako s lno važnih in brez dvoma nad vse aktualnih.“

„Povezava medameriškega vojaškega sistema znotraj izgrajenega omrežja Organizacije Ameriških Držav (OEA) pomeni zgovoren odgovor — na vojaškem polju — napadalnemu načrtu castro-komunizma.“

Za večjo povezanost zdomstva je treba več izmenjave misli. Temu namenu služi pričujoče zaglavje.

Večkrat v življenju se znajdemo pred dejstvom, da v tem ali onem primeru splošna pravila našega zadržanja niso veljavna. Geslo zlate sredine je zelo mikavno, če pridejo trenutki, ko zgubi svojo moč, ker je jasna odločitev potrebna in ni srednje poti.

Evangeljska beseda, „ni mogoče služiti dvema gospodoma“, je danes tako ali še bolj sodobna kot pred dvajsetimi stoletji. Vendar se mnogi med nami tega ne zavedajo. To se opazi tudi že na področjih idej in osebnega prepričanja, kjer bi morali biti še bolj kot v drugih stvareh do skrajnosti natančni. Pripadnost določenemu svetovnemu nazoru ni kot obleka, ki se obrabi in jo lahko zamenjamo.

Tu pa moramo izražati jasno besedo: ali — ali! Zavedajmo se, da nam naše krščansko prepričanje onemogoča vsako sodelovanje s komunizmom, njegovo ideologijo ali njegovimi predstavniki.

V vsej zgodovini krščanstva je nešteto zgledov in besed, ki nam potrjujejo, da v tem primeru ni tretje poti. Sv. Pavel nam kliče: „Ne dajte se upregati v jarem z neverniki!“

Naš pokojni škof dr. Gregorij Rožman pa z vso resnostjo svari: „Kdor prostovoljno podpira komunizem in mu s tem pomaga doseči njegove brezbožne cilje, ta podpira borbeno brezboštvo in zato smrtno groši, huje, kakor bi grešil s krivoverstvom, in se je sam izločil iz živega krščanskega občestva vernikov v Cerkvi.“

Junij. Leto za letom se spomin vrača v preteklost, v tisti prvi junij, ko se je zarja pomladanskega sonca razlila in s krvjo napojila slovensko zemljo. Ob vsakem juniju pričakujemo, da bo vzbrstela nova pomlad. Po enaindvajsetih se pa že pojavljajo dvomljivci, ki obupavajo nad potjo, po kateri hodimo.

Zato je potrebno, da si mi vsi znova sprašamo vest.

Preštejmo zapuščino, ki smo jo po božji milosti prejeli od naših mučencev, ter si priznajmo: ostala je le zakopan zaklad? Ali smo jo kot talente porabili v obroditev obilnega sadu?

Dali so nam svetel vzor, ki se pomika pred nami kakor ognjen steber. A večkrat se zdi, kakor da si drug drugemu zavezujemo oči in nato iščemo v temi ter godrnjamo kakor nezadovoljni Izraelci in kličemo nadse božjo kazen, da ne bomo videli obljubljenega dneva.

Dali so nam vir duhovne moči in jasnost zavesti. Sedaj pa se troši moč v malenkostnih medsebojnih prepirih, medtem ko vedno isti sovražnik preži

in čaka ugodne prilike, da bi pogasil še poslednje žarišče, kjer plapolajo ognji v njih trajen spomin.

In ko si brez hinavstva izprašamo vest ter obudimo iskreno kesanje, stopimo pred oltar in molimo zanje, naj počivajo v Njem, ki jim je bil življenje v smrti.

Naši borci za svobodo! Brez omahovanja so šli v smrt, da bi mi brez omahovanja hodili po njihovi poti v življenju. Bratje, pot je prava! Edino prava, ker je z nami Pravica — Bog.

Mladinska vez, 4-X, junij 1966.

GOSPODJE IZ UDBe

Od domovinskega sodelavca

S parami čez celo stran časopisa so 8. julija v Ljubljani naznanili smrt Vladimirja Kadunca, člana slovenskega centralnega komiteja in republiškega poslanca. Na pogrebu naslednjega dne je Mitja Ribičič javno priznal, kar je že vedela vsa Ljubljana, da je 47-letni Kadunec izvršil samomor. Mož je bil „dolgoletni predstojnik“ republiškega sekretariata za notranje zadeve, kot so naznanjale parte. Ubil se je šest dni po plenumu, ki je UDBI stopil na prste. Kljub veri in zaupanju v Tita, katere je Kadunc izražal v poslovnem pismu, je bilo vsem jasno, kam pes tace moli: Tito je vanj izgubil zaupanje. Še dolgo ne bomo vedeli, ali je mož na Brdu postavljaj skrivne mikrofone ali kaj je počel. Nihče pa ne bo verjel, da njegov samomor ni v zvezi s sedanjo čistko v službi državne varnosti, katero so napovedali v plenumu.

Tovariš Kadunec je bil lep primer člana UDBe. Kot študent je stopil h komunistom že 1938 in je bil pri VOSu od leta 1942. Tako je bil med ustanovnimi člani OZNE in njej se je posvetil tudi po vojni. Služba ga je vodila tudi na tuje, med diplomate. Potem se je uveljavil pri UDBi za Slovenijo: 1959 je postal sekretar za notranje zadeve, leta 1963 je napredoval za člana republiškega izvršnega sveta in predsednika odbora za notranje zadeve (kar spominja na Stefanovićevo kariero v Beogradu). Leta 1965 ga je nadomestil v Ljubljani Edo Brajnik, Kadunca pa so spet poslali v zunanje ministrstvo, kjer je kot pomočnik državnega sekretarja nadzoroval vohlače. Ali se je vrnil v Ljubljano zaradi posebno zaupne naloge ali pa je padel v nemilost, še ni povsem jasno. A ko je Ranković odstopil in so Stefanoviča vrgli iz partije zaradi „deformacij“ v službi državne varnosti, je mož napravil samomor.

Da se UDB postavlja v nekakšno opozicijo do vodilnih „naprednih“ komunistov in posebno Kardelja, je bilo že nekaj časa bolj jasno opazovalecem v emigraciji kot ljudem doma. Kako je prišlo do tega, da UDB, stezer režima, nasprotuje voditeljem? Zgodba je dolga dvajset let in se začne z neusmiljeno in brezobzirno učinkovitostjo OZNE v prvih poveljih

letih, ko ni uničila le ostankov reakcije in zametkov opozicije, ampak je surovo sekala po vsakomur, ki je mislil po svoje. Zadnjo priliko, da obračuna z resnim sovražnikom, je imela 1948 ob Stalinovem prelomu s Titom, ko se je znesla nad lastnimi tovariši, ki so zvesto verjeli v legendo o veliki materinski Sovjetski zvezi. Pod socializmom je sicer več kot preveč resničnih zločincev, a preganjanje le-teh gospodom iz UDBE ni dišalo. Naj v podjetjih poneverjajo milijone, naj si direktorji s prigoljufanim denarjem zidajo hiše in kupujejo avtomobile, naj po Mariboru že mesece iščejo morilca petih, naj se v Celju miličnik honorarno ukvarja z ropanjem in morjenjem, naj po mestih razgrajajo „huligani“ in strahujejo mirne občane! Za poštene opravke navadne policije so gospodje iz UDBE previsoki.

Da bi nekoliko zmanjšali številno osebje in da bi zaslužnim članom omogočili napredek, so precej visokih Udbašev predstavili v gospodarstvo. Padli so v podjetja kot hruške z drevesa, brez znanja a z dobrimi zvezami. Primer je Stane Bregant, ki je 1955 postal generalni direktor Metaške in si je sezidal največjo trgovsko hišo v Ljubljani. Drugi so šli v predstavniške organe. Tretji so ostali v „notranjih zadevah“. Razvoj v Jugoslaviji pa večini ni bil všeč. Tisti v podjetjih so bili navajeni ukazovati, a so z razvijanjem samoupravljanja izgubljali na besedi. Tistim v „notranjih zadevah“ tudi ni prišlo, da so se ljudem razvezovali jeziki, kot je potrebno, če naj samoupravljanje ne ostane na papirju. Ljudje gestapovskega kova na splošno nimajo radi sprememb, posebno ne takih, ki utegnejo izpodmakniti njihove stotčke. Po njihovem zdravilo za gospodarske težave ni več svobode, kot pravijo pobudniki reforme, ampak več nadzorstva in več gospodovanja namesto gospodarjenja.

Iz nekdanjega orožja revolucije se je politična policija tako naravno razvila v zavoro. Nekdanje člane je imela povsod. S pripravljanjem „karakteristik“ je nadzorovala in usmerjala postavljanje ljudi na vodilne položaje. Da bi jih imela pod neprestanim nadzorstvom, si je izposodila nekaj domislje iz Jamesa Bonda in je s skrivnimi mikrofoni prisluškovala v stanovanjih in uradih veličin. Visoki pokrovitelj je bil Ranković, čez kogar se tudi visoki komunisti niso upali pritoževati. Stefanović je bil glavni organizator. Ubogali so ga na besedo, tako da je postavljaj in odstavljaj predstojnike v UDBI, čeprav uradno ni bil pristojen za to. V glavnem se je UDBA pripravljala na Titovo smrt, ko bi postavila Rankovića za naslednika. Zato je tudi med Slovenci načrtno črnila Kardelja, kar nikakor ni bilo težko zaradi njegove birokratične in antipatične narave (gl. KT junija: Titovi prestolonasledniki). Ni pa izključeno, da ne bi prevzela oblasti že preje, če bi se ji zdelo, da zaradi Titove oslabelosti počasi pleza Kardelj na oblast.

Ali bi UDBA izvedla udar proti Titu? Komunisti bodo ugovarjali, da kaj takega ni mogoče. A Tito sam je dejal, da se mu je zdela zadeva zelo resna in je odlašal, ker se je bal, da ne bi postala dramatična. Kako bi bilo, če ne bi bil ukrepal si je prav lahko mogoče predstavljati. Na-

mesto Rankovića in Stefanovića bi se na plenumu zagovarjala Kardelj in Kraigher. Seveda bi priznala svojo krivdo, da sta zavozila gospodarstvo, da sta dovolila pojave kapitalizma in nacionalizma in da sta Kardelja hotela zriniti za Titovega naslednika. Komunistični backi bi pozdravljali sklepe plenuma, ljudje bi si „zaradi napak iz preteklosti“ morali zategniti pasove, a zabavljanja bi bilo bore malo, ker bi UDBA „saboterjem in nasprotnikom revolucije“ kaj hitro nagnala strah v kosti.

Klic Triglava, julij 1966.

VOS — varnostna obveščevalna služba v Sloveniji je vključevala likvidatorje, ki so med vojno v Ljubljani streljali vidne nekomuniste.

OZNA — organizacija za zaščito naroda je v maju 1944 združila vse dotedanje „varnostne“ partizanske oddelke. Po vojni se je preimenovala v

UDB — uprava državne bezbednosti = uprava za državno varnost.

PRED IZDAJO BALANTIČEVIH PESMI V LJUBLJANI

Državna založba v Ljubljani izdaja ciklostilizirani informativni bilten, kjer napoveduje svoj knjižni program za leto 1966. Tako je v njem mnogo pomembnih obetov in sicer bo izšlo 10 zvezkov Zbranih del slovenskih pesnikov in pisateljev, 9 izvirnih leposlovnih knjig, 7 slovarjev, 3 umetniške knjige, zraven tega pa še večje število leposlovnih in drugih knjig v raznih zbirkah. Med slovenskim leposlovjem napoveduje tudi Izbrane pesmi Franceta Balantiča, ki jih bo uredil Mitja Mejak. Vsekakor smo radovedni, kakšen bo izbor in kako ga bo komentiral. Sicer pa je preteklost državne založbe v zadnjih dvajsetih letih zanimiv prikaz, kako se založniško delo v Sloveniji razvija. Do leta 1949 je založba po marksističnem načrtu dosledno izvajala politiko centralizma in je z odpravo manjših, samostojnih založb pripravljala pot za uvedbo režimske dirigirane politike tudi pri izdajanju literarnih in umetnostnih del. Leta 1947 je bila odpravljena Pokrajinska in Bano-vinska založba šolskih knjig in vključena v monopol Državne založbe. Skoraj istočasno se je isto zgodilo z založbo Glasbene matice ter njeno trgovino muzikalij in leta 1948 je bila stopljena z Državno založbo tudi Nova založba, leta 1949 pa je morala prenehati knjigarna Schwentner. V prvem desetletju je Državna založba izdala dotlej na Slovenskem gotovo še nikdar doseženo število 1221 izdaj (publikacij), ob dvajsetletnici pa beležijo po prvih ugotovitvah to število kar na 3000. Seveda pa ni vse zlato, kar se sveti: 1. založba je izdala dosedaj tudi mnogo knjig dvomljive vrednosti in 2. režim pač rešuje zlasti tiste industrije, ki morejo najbolj uspevati in med temi se je izkazalo zlasti tiskarstvo, kajti poleg Državne založbe je še mnogo drugih založb in Cankarjeva založba za Državno le malo zaostaja. Za dvajsetletnico je izdala spominski zbornik, ki sta ga uredila Jože Munda in Maks Perc. Obsega

350 strani in po zelo strokovni analizi podaja nazadnje rezultat: v dvajsetih letih je Državna založba izdala 2958 knjig in publikacij s skupnim številom 608.388 strani in v nakladi 16 milijonov 951.030 izvodov. Knjigo zaključujeta dve kazali: Pregled knjižnih zbirk in pa imensko in stvarno kazalo.

(Glas SKA — 15/7/66)

Lpubo Sirc

ZAVEZNIKI

V boju za obnovo demokracije v totalitarni ali enopartijski državi morajo biti zavezniki vsi, ki se iskreno zavzemajo za svobodno državno obliko. V takem polčrčaju mora biti za demokrate ne samo glavni ampak tako rekoč edini cilj vzpostaviti svobodo, saj je to temeljno načelo in interes, ki ga priznavajo vsi in je vsem skupno. Takemu skupnemu smotru se morajo umakniti razlike na kršč. demokrate, socialne demokrate, liberalce in podobno, da o osebnih antipacijah in ambicijah sploh ne govorimo.

Pozabiti tudi ne smemo, da sta toleranca in odpustljivost dve važni demokratski odliki. Za demokrate ne more biti za vse večne čase izključen iz političnega življenja in od sodelovanja, kdor je bil z dvajsetimi leti zaradi neizkušenosti in težkih razmer totalitarnec ali poltotalitarnec, pa je svoje nazore iskreno spremenil, kolikor seveda ni pokazal svoje moralno-politične nezanesljivosti s tem, da je osebno zagrešil dejanske zločine. Nasprotno, veseliti bi se moral, da se je njegov svobodnjaški program okrepil z novimi pristaši. To je tem bolj potrebno danes, ko vse kaže, da bomo bitko za vzpostavitev svobode lahko dobili v sorazmerno kratkem času le, če se doma po težkih izkušnjah z zmotami komunistične gospodarske in politične doktrine spreobrne dovolj komunistov. Tudi bi nam pri spreobračanju komunistov moral biti dobrodošel vsak iskren zaveznik.

Najmanj pa je danes politično (in demokratsko), ako skušamo demokratičnost monopolizirati za eno samo medvojno gibanje, en sam narod ali celo eno samo politično stranko ali emigrantsko skupino. Vsi smo delali napake (kdo človeški jih tudi ne bi v tako zmešanih razmerah), eni večje, drugi manjše, eni iz prevelike aktivnosti, drugi iz pasivnosti in večjega oklevanja. Danes je važno, da se iz teh napak nekaj naučimo in složno nastopimo, da jih popravimo, raziskovanje o napakah pa prepustimo zgodovini, ne pa vlačimo v današnji boj za obnovo demokracije, ko moramo skupno delati vsi demokrati, stari, novi in najnovejši. Danes sta monopoliziranje demokratičnosti in izolacionizem, narodnostni in strankarski, veliki oviri. Danes so za demokrate bistvena skupna načela in koristi, o razlikah pa se bomo pomenili v demokratičnem tekmovanju za glasove, ko bo demokracija trdno obnovljena.

(Klic Triglava, julij 1966)

GRADIVO K VETRINJU

Olivos, 15. avgusta 1966.

Spoštovani konzorcij Vestnika!

Prosim za uslugo, da objavite v prihodnji številki „Vestnika“ moje odprto pismo g. predsedniku dr. Mihi Kreku in priloženo „Izjavo“.

S spoštovanjem

general France Krenner l.r.

Gospod

Dr. Miha K r e k

predsednik Narodnega Odbora za Slovenijo

Cleveland — U. S. A.

Gospod predsednik!

Z ozirom na pismo gospoda generala Ivana *Prezlja* „Andreja“ z dne 20. 12. 1965. objavljeno v „Vestniku“ 3/66, Vam odgovarjam sledeče:

Kakor je vsem znano, je „Svobodna Slovenija“ z dne 24. junija 1965 objavila Vaše pismo ob priliki 60-letnice g. Miloša *Stareta* in ob tej priliki ste omenili neko Vaše sporočilo, ki naj bi bilo sprejeto „na poveljstvu“ S. D. v Ljubljani in ki bi se tikalo izročitve slovenskih domobrancev partizanom.

Z ozirom na to sem naslevil na Vas, gospod predsednik, dne 5. 7. 1965 in 28. 10. 1965 dve odprti pismi, kjer sem prosil, da mi odgovorite na pet točk, da se stvar pred zgodovino javno razjasni. Pričakoval sem, da boste stvar osebno razjasnili, posebno ker je Vam, gospod predsednik, moralo biti jasno, da sem bil s člankom v „Svobodni Sloveniji“ označen kot glavni krivec za izročitev domobrancev. Neposredno, javno izjavo z Vaše strani, gospod predsednik, sem pričakoval in jo pričakujem še danes, ker se je med tem časom javilo toliko, povsem neprizadetih prič, ki so izjavile, da je bilo Vaše poročilo izročeno nekaterim (ne vsem!) glavnim nosilcem politične eksekutive N. O.

Radi boleznim in operacijam na čeh nisem mogel odgovoriti takoj. Čas in zgodovina pa terja od mene, da radi prizadete težke krivice stvar javno in dokončno razčistim.

1. Po povsem verodostojnih in neprizadetih pričah je dokazano, da je Vaše poročilo bilo znano nosilec podtalne politične nekomuni-

stične eksekutive, ki je delovala v Sloveniji. Ni moja dolžnost, pač pa Vaša, gospod predsednik, da raziskujete podrobnosti.

2. Z ozirom na pismo g. generala Ivana Prezlja pa konkretno odgovarjam sledeče:

Ves čas mojega bivanja v Ljubljani po zlomu jugoslovanskih vojnih sil, t. j. od 1. junija 1941 pa do 8. maja 1945 sem stanoval v znani Polakovi vili na Sv. Petra cesti v Ljubljani.

Gospod general Prezelj je v zmoti, da je mene obiskal v času nemške okupacije na mojem stanovanju. Pač pa me je g. general Prezelj obiskal dvakrat v času italijanske okupacije; enkrat z g. majorjem Karlom Novakom, ko je zahteval od mene kot podtalnega komandanta Ljubljane ljudi za ilegalo, katerih mu n sem dal; drugič s pok. polkovnikom Vauhnikom. Res sem se pa sestal julija ali avgusta l. 1944 z gospodom generalom Prezljem v gostilni „Možina“ na Vidovdanski cesti, kjer sva se eno uro razgovarjala.

Ker omenja g. general Prezelj malo hišo za obzidjem v Polakovi tovarni, kjer naj bi ga sprejel, objasnim, da je tamkaj stanovala hišnica s svojo nečakinjo. Moje stanovanje pa se je nahajalo v Polakovi vili, petindvajset metrov oddaljeno od te male hiše. Čim se je napravil mrak, moja osebna straža spričo treh izvršenih atentatov na mene ni pustila nikogar, ki ni stanoval v vili, v hišo. Popolnoma je izključeno, da bi g. general Prezelj po mraku ali po noči (kakor to v svojem pismu omenja) prišel v moje stanovanje. Tudi je malo verjetno, bolje rečeno smešno, da bi moja scproga v novembru mesecu ga bila postregla s pivom.

Na dlani je, da je popolnoma izključeno, da bi sprejel od g. generala omenjeno pismo in tuči nisem nikdar dajal izjav: „Jaz sem jih spravil notri, jaz jih bom spravil tudi ven!“ Vsi domobranci so bili prostovoljci in zato nisem spravil nikogar notri.

Na podlagi dosedanje javne razprave o teh, za slovenski narod tako bridkih spominov, nedvomno izhaja sledeče:

A. Pismo odn. brzojavka, ki ste jo Vi, g. predsednik, poslali v Slovenijo, je bila vsaj nekaterim vodilnim članom N.O. izročena, odn. vsebina znana.

B. Kot komandant domobranstva nikdar nisem dajal službenih nalog Narodnemu odboru, pač pa sem jih od njega sprejemal.

Zaključke naj si napravi vsak sam. Ne razumem pa one člane N. O., ki jim je vsebina pisma bila znana, pa so Vaše sporočilo držali v tako strogi tajnosti, ne da bi mene kot komandanta domobranstva o tem obvestili, da bi bil jaz lahko podvzel primerne ukrepe.

Ob zaključku še to: Skrbel sem, da je S. D. ves čas obstoja bilo in ostalo strogo nepolitična institucija. Na sei N. O. dne 1. maja 1945 dopoldne v stanovanju pok. magistr. Matije Škerbca in kamor sem bil tudi jaz poklican, je padel predlog, da se S. D. vključi v jugoslovansko

vojsko. Vprašan sem bil, če imam kot poveljnik kaj proti temu. Odgovoril sem, da proti temu predlogu nimam ničesar; kategorično pa sem zahteval, da se S. D. vključi v jugoslovansko vojsko kot ena nedeljiva enota; to pa zato, ker sem smatral, da je skrajni čas, da slovenski vojaki služijo vojsko v Sloveniji v lastni instituciji. Ta moj predlog je bil tudi soglasno sprejet. S tem je bili tudi domobranstvo, ki je ves čas obstoja služilo samo potrebam naroda, brez politike, dokončno 3. maja 1945 prevzeto od N. O.-a, ki je od tedaj naprej z njim razpolagal.

Z vsem spoštovanjem

General France Krenner l. r.

IZJAVA

Prijatelji me opozarjajo, naj vendar reagiram na neresnične ugotovitve „IZVIDA VETRINJSKIH DOGODKOV“, ki so ga objavile razne slovenske emigrantske publikacije. Pred kratkim so me ponovno opozorili na napad, ki ga je objavil mesečnik „SMER“ št. 16/II z dne 16. 6. 1966, kamreč, da bi bil 13. maja 1945 v Borovljah govoril z balkona neke hiše — hotela pred mravljinsko gmoto vojakov in civilistov in med drugim tudi izjavil sledeče: „Slovenci! Slovenski vojaki! Nihče naj se ne boji nčesar! Mi gremo v ujetništvo naših zaveznikov(!). Vendar to ujetništvo bo ujetništvo, kjer bomo jedli čokolado.“

Sem bolan na očeh in zaenkrat se ne morem baviti s temi zadevami na drobno. Za danes pa bi izjavil samo sledeče:

1. Najodločneje protestiram proti krivičnim „ugotovitvam“ „IZVIDA“, ki je med drugim na dan spravil v zraku visečo trditev, da bi jaz kot komandant domobranstva imel dovolilnico za prosto kretanje na Koroškem. Splošno je znano, da niti jaz kot komandant domobranstva, niti drugi oficirji niso imeli takšnih dovoljenj. Čeprav nisem bil nikdar član N. O.-a, vem, da teh dovoljenj tudi niso imeli člani N. O. Nasprotno pa je res, da mi je bilo naročeno po angleškem komandantu taborišča v Vetrinjah takoj 13. maja 1945, ko sem se prvič vrnil iz referata pri N. O., da moram vedno, ko zapustim taborišče, zahtevati od angleške straže vojaka, ki me bo ves čas kretanja zunaj taborišča spremljal. Angleški komandant mi je rekel, naj to ne smatram za odvzem svobode kretanja, pač pa ukrep za mojo osebno varnost in čodaj: „Vi me razumete zakaj.“

2. Ni res, da bi 13. maja 1945 v Borovljah govoril vojakom in civilistom z balkona neke vile ali hotela, ker do danes v svojem življenju še nikoli nisem bil v Borovljah.

General Krenner, l. r.

NARODNI ODBOR ZA SLOVENIJO

V imenu Nj. Vel. Kralja Petra II.
Narodni odbor za Slovenijo

potrjuje,

da je gosp.

iz obč.

njegov zaupnik. V tem svojstvu je ves čas okupacije vršil poleg obveščevalne in propagandne službe proti okupatorju tudi vsa druga dela tehnične in vojaške narave za osvoboditev slovenskega naroda. — Zavezniškim armadam pa bo ob njihovem prihodu na službo in uslugo kot zaupnik Narodnega odbora za Slovenijo.

Položaj

1945.

Headquarters

1945.

National Committee of Slovenia

In the name of his Majesty King Peter II.
National Committee for Slovenia

confirms

Mr.

residing at community

to be his confidant. In this character he all the time of the occupation attended to the Informative and Propaganda Service and executed all other preparations of technical and military character for the liberation of the Slovenian people. — At the entry of the Allies Armies he will be at their disposition and service as confidant of the National Committee for Slovenia.

Headquarters

1945.

„Dovolilnice“ za potovanje po Koroškem, o katerih goverí Izvid. —že zaradi slabe angleščine ni bila bogve kaj upoštevana

Jakov Ljotić, brat pok. politika in ministra Ljotića, je v srbskem listu ISKRA, ki izhaja v Monakovem, pod naslovom „Slovenija ob koncu vojne 1945. leta“ napisal zelo zanimiv članek, ki ga je ponatisnil „Tabor“ št. 7/66.

Niti najmanj ne dvomim, da se je minister Ljotić ves čas okupacije korektno zadržal do naroda in države. Prav nič ne dvomim, da je pok. Ljotić žrtvoval bodoče svoje pozicije in dobro ime pri zaveznikih samo, da pomaga srbskemu narodu. Ne dvomim, da je na koncu poskusil še to, kar je že postalo nemogoče: pregnati komunizem iz svojih prisvojenih postojank.

Brat pok. ministra Ljotića navaja podroben načrt, kako združiti na slovenskih tleh vse protikomunistične sile Srbov, Slovencev in Hrvatov pod vodstvom generala Mihajlovića (nekako 100.000 mož). Ta vojska in ostale mobilizirane edinice bi osvobodile najprej Slovenijo in postopoma vso Jugoslavijo. Ljotić je verjel, da bo takšna taktika možna spričo angleškega postopanja v Grčiji, kjer so Angleži s skrajno energijo postopali proti komunistom.

Po Ljotićevi izjavi sta general Rupnik in škof dr. Rožman ta načrt odobrila in gen. Rupnik je celo pristal, da postane načelnik Mihajlovičevega štaba.

Kakor sem rekel, članek je zanimiv, toda žal, je daleč od stvarnosti. Na koncu člankar trdi, da je po Ljotićevem sinu bilo vodstvo slovenskih domobrancev na Vetrinjskem polju obveščeno, da transporti gredo v Jugoslavijo. Domobransko vodstvo, ne samo da Ljotićevemu sinu ni verjelo, ampak so bili celo na tem, da mladega Ljotića streljajo, češ, da zanaša paniko z nacistično in anglofobsko propagando.

Nisem niti vojak niti politik. Tudi se nisem v Vetrinjah gibal v baraki domobranskega štaba; tudi nisem mogel opazovati od blizu delovanja N. O. Po dvajsetih letih Vetrinja pa ne smemo molčati, če nekdo danes — tudi v dobri veri — neresnično in nestvarno predstavlja zgodovino. Če danes na takšne bajke molčimo, potem bomo imeli v sto letih pravo bajeslovje.

Vsak, še tako preprost vojak na prvi pogled in površni oceni Ljotićevega članka mora priti do prepričanja, da je bil Ljotićev načrt nestvaren in neizvedljiv. Vsi vemo, da vsaka vojska potrebuje hrano, obleko, bolnice, sanitetni material, orožje in končno tudi — municijo. To so elementi, brez katerih noben poveljnik ne more sestaviti vojske. To pravilo je že veljalo

Podatke za ta članek mi je dal sam komandant domobranstva general Franc Krenner.

v starem veku in če Ljotič govori o vojski 100.000 mož, povsem preide pogoje, kako tako veliko vojsko preskrbovati.

Člankar pravi, da je Ljotičev brat dobil za svoj načrt popolno zaupanje Nemcev. Katerih Nemcev? Ljotičev brat še danes ne ve, da se je med vojno moralo razlikovati z Nemci in Nemci. Če je bil general Globotschnigg v Trstu eno, je bil Roesener v Ljubljani drugo, čeprav sta bila oba Nemca. Ko se je Ljotič v marcu 1945 pogajal z Globotschniggom, verjetno ni vedel in tudi danes še ne ve, da je bil on tisti general, ki je že 1. 1944 v mesecu juliju sklenil s partizani premirje in je pogodbo o premirju javno nabil v čakalnici železniških postaj Rakek—Trst.

Kako to, da niti domobranska komanda niti N. O. nista nič vedela o nemškem „pristanku“, da se bodo nacionalne protikomunistične sile lahko „odlepile“ od Nemcev? Kako to, da škof dr. Rožman ni o tem obvestil politike S. L. S.?

Kako naj se „interpretira“ Ljotičeva pogodba z Nemci, če je Roesener v Ljubljani po formiranju slovenske vlade na „Taboru“ dne 3. 5. 1945 proglasil obsedno stanje, prepovedal dovoz hrane v Ljubljano in poslal svojevrstno trupo na ulice. Otroke iz HJ-šole (šole za hitlerjevo mladino) stare komaj 15 let, so 4. 5. 1945 prvič oblekli v nemške uniforme in z brzo-strelkami so strašili pod nebotičnikom! Kje je bil sporazum z Nemci, če je Roesener zahteval od Hacina, da je treba člane N. O. aretirati? Kje je bil sporazum z Nemci, če je Roesener po 3. maju celo grozil, da bo dal člane N. O. streljati?

Če bi bil Ljotičev načrt vsaj nekoliko stvaren, potem bi se moral ta načrt pravočasno, vsaj januarja 1945 pripravljati v trojni smeri:

1. Koordinacija slovenskih, srbskih in hrvatskih sil, raznih legal in ilegal itd. — posebno med Srbi in Hrvati. Mislim, da smemo reči, da je bilo takrat zaradi obče politične situacije vsako sodelovanje Srbov in Hrvatov silno problematično. Spominjam se, da so Nemci še na ljubljansko policijo vlačili Srbe, ki so na železniških postajah iz zasede streljali na Hrvate. Vemo, da takrat Hrvati o Draži niso hoteli nič slišati.

2. Točen dogovor z vrhovno nemško komando.

3. Točen dogovor z zavezniki; ne pa sklepati po analogiji, kako bodo Angleži postopali pri nas, če so v Grčiji pokazali drugo linijo.

Načrt bi moral tudi predvidevati, da se pomika z Juga dobro organizirana sveža titovska redna armada, protikomunistične sile pa so se v glavnem borile samo proti bandam. Tudi je bila važna okolnost, da so srbske čete bile sestavljene iz vojakov beguncev, ki so že zapustili rodno grudo in da so ponekod pod šotori bivakirale tudi žene in otroci. Seveda točno sliko o udarnosti teh čet morajo podati vojaški strokovnjaki.

Hočem, da si vsi čitatelji morejo stvarno predstavljati tisto ozračje, v katerem se je znašla domobranska komanda, ko se je pripravila za

poslednjo borbo. Zato hočem na kratko popisati važen dogodek iz maja 1945, ki se prav tiče Ljotičeve vojske.

Dne 4. maja 1945 predpoldne je general Roesener poklical generala Krennerja in mu predložil pismo, da ga prebere. Ko je general Krenner pismo odprl, je videl, da je to pismo, pisano v nemščini in poslano od komandanta Titovske armade Peka Dapčevića. V tem pismu je titovski general od Roesenerja zahteval izročitev generala Rupnika, škofa dr. Rožmana, generala Krennerja, predajo domobrancev, predajo ljubljanske policije in predajo N. O. Za protiuslugo komunistični general garantira Roesenerju svoboden in nemoten odhod nemških čet iz Slovenije z orožjem.

Dne 5. maja takoj zgodaj zjutraj je gen. Roesener ponovno klical gen. Krennerja v svojo pisarno v Kazini. Tedaj je Roesener pokazal Krennerju pismo p. polk. Tatalovića, komandanta srbskih Ljotičevskih trup, ki so držali linije okrog Horjula. V tem pismu je Tatalović sporočil gen. Roesenerju, da bodo Srbi istega dne, t. j. 5. maja, ob 18. uri zapustili svoje položaje okrog Horjula. Roesener je prosil gen. Krennerja, da naj se nemudoma odpravi k Tataloviću rekoč: „Poskušajte ga pregovoriti in pripraviti do tega, da bo ostal s svojimi četami na položaju do ponedeljka, 7. maja, ob 18. uri. Če Vam bo to uspelo, je dobro; če ne uspete, se jaz danes (soboto, 5. maja) umaknem z vso nemško armado s položajev in prepustim Ljubljano in domobrance partizanom.“ Pri tem je gen. Roesener pokazal na Dapčevićevo pismo, ki je ležalo na mizi...

General Krenner se je takoj odpravil v Horjul na teren. Našel je Tatalovićevo komando v neki kmetški hiši, ki je bila obstreljevana s partizansko artilerijo, pa zelo neregularno. Tatalovića ni bilo, ker je bil na položaju. General Krenner je poslal ordonanca, ki naj bi nemudoma privedel p. polk. Tatalovića. Res je kmalu prišel. General Krenner je vprašal, če se res misli istega dne ob 18. uri „povlačiti“. Tatalović je pritrdil in rekel, da so priprave že v teku. Krenner je Tatalovića vprašal, kam misli Tatalović „odstopiti“. Odgovoril je, da na Primorsko v sestav ostalih Ljotičevih trup. General Krenner je tedaj Tataloviću objasn timerazločje in Tatalovića prepričal, da je odstopnica na Primorsko že čvrsto v rokah partizanov. Krenner je prepričal Tatalovića, da je edina možnost umika na Koroško. Tatalović je rekel, da o tem ne more sam odločiti, ker se mora posvetovati s komandanti polkov. Komandantom polkov je nato general Krenner osebno pojasnil situacijo, v kateri se nahajajo. Po kratkem posvetovanju so komandanti polkov pristali, da ostanejo na položaju do ponedeljka ob 18. uri. O uspehu je gen. Krenner takoj obvestil Roesenerja.

Ljotić tudi kritizira demobranski umik z Nemci, zato kratko besedo o tem umiku.

Nalog za umik bolnišnice, ranjenih itd. je padel 4. maja popoldne. Umik se je začel poročiti. Za ranjence so se umikale neborčevske edinice in delavnice.

Vse borčevske edinice so ostale na položajih okrog Ljubljane do torka, 8. maja. Šele takrat se je začel splošen umik.

Obrambna linija okrog Ljubljane je bila sestavljena iz nemških „Polizeibataljonov“, domobrancev in Ljotičevcev. Pritisk na obrambni obroč Ljubljane je bil takšen, da bi bila vsaka borba brezizgledna. Ko je prišel ljubljanski župan Jančigaj 4. maja h Krennerju, ga je vprašal, če misli Ljubljano braniti. Krenner je tedaj odgovoril: „Naravna stvar!“ Takrat je Jančigaj Krennerja skoraj jokajoč prosil, da naj se domobranci umaknejo in da se prepreči rušenje Ljubljane.

Ljotić kritizira domobranski umik z Nemci. Na dlani pa je, da bi bila vsaka vojaška razdružitev od Nemcev med borbo popolnoma nemogoča stvar. To bi bilo mogoče, če bi domobranstvo imelo v rezervi kakšnih 6 do 8 dobro oboroženih in svežih bataljonov. Nemogoče je bilo tudi misliti na to, da bi domobranci padli Nemcem v hrbet. V Ljubljani se je nahajalo 5. maja z rekonvalescenti vred 150 domobrancev, vsi drugi so bili v borbeni liniji.

Še besedo o najbolj boleči točki: Vračanje iz Vetrinja in predaja domobrancev partizanom:

Ljotić trdi, da je Vladimir Ljotić, sin Dimitrija Ljotića, obvestil vodstvo domobrancev, da transporte izročajo Titu. Ljotić trdi, da bi se vsi slovenski domobranci lahko po večini rešili, če bi njihovo vodstvo verjelo Vladimirju Ljotiću in domobrance posamič napotilo v Italijo. Toda slovensko vodstvo ne samo, da mlademu Ljotiću ni verjelo, ampak so ga mislili celo streljati.

Kaj je bilo res?

Res je to, da je dan po odhodu srbskega transporta pribežal nazaj v Vetrinje omenjeni Ljotić. Polkovnik Vuk Rupnik je takoj obvestil generala Krennerja. General Krenner je takoj odredil, da naj se privede Ljotića k njemu, da ga osebno zasliši. Čez 15 minut je prišel h Krennerju polk Rupnik in mu povedal, da je Ljotić pobegnil, ker da se boji Angležev.

Čisto izključeno je, da se je pretilo s streljanjem in to tem manj, ker je Ljotić lahko pobegnil. Prav verjetno pa je, da se je Ljotić bal biti zaslišan od Angležev.

General Krenner pa bi moral pravilno odločiti na podlagi pričevanja nepoznane priče, ki je osebno ni mogel zaslišati. Mislim, da tu velja pravilo: „Ultra posse, nemo tenetur!“

Za mene, kot bivšega policijskega uradnika, pa se mi zdi zelo neverjetna možnost prehoda tisočev in tisočev vojakov raznih narodnosti (Slovenci, Srbi, Hrvati, Rusi itd.) v Italijo, ne da bi zavezniška vojaška policija posegla vmes.

Loh

OB IZGONU RONALDA STRELCA

Radijska sporočila 16. avgusta zvečer — na predvečer državnega praznika Argentine, ki 17. avgusta proslavlja svojega osvoboditelja generala San Martina — so slovenskim — in verjetno tudi hrvatskim in srbskim družinam — emigrantom prinesla čudovito olajšanje: uradno je bilo sporočeno, da mora v teku 48 ur zapustiti deželo 3. sekretar jug. komunistične ambasade Ronald Strelec. Poslaniku Pavletu Boju je to sporočil podtajnik za zun. zadeve dr. Jorge A. Mazzinghi in predvideno je bilo, da bo Strelec z družino odšel 18. avgusta.

Ta dan je Ronald Strelec, ki je v Argentini pričel delovati 13. junija 1963, zapustil deželo skupaj s svojo gospo Vido in dvema otrokoma, ker njegovo bivanje v Argentini ni bilo več „zaželeno“. Odšel je na avion s štirimi krepko napolnjenimi torbami, v spremstvu gospe Vide, ki je v levi roki držala lepo zavito šopek, in obeh otrok, od katerih je hčerka nesla v naročju lepo „punčko“, fantič pa je krepko mahal sam po svoje. Vsi v spremstvu Pavleta Boja.

Na letališču se ni poslovil od njega nihče, ki je bil zadnja leta z njim v stikih — tudi tem je najbrž odleglo. Zaskrbelo pa je Strelca, kajti s prihodom domov se bo na vsem lepem znašel z opozicijo v lastni družini: ne bo več izlozb na Santa Fe, ne bo več asada, tudi ne dulce de leche, tudi ne bo več mogel brati Vestnika... in ko bosta otroka prvič rekla: V Buenos Airesu pa to imajo, tam je tako in tako — zakaj pa tega tukaj ni, takrat, takrat bo v Strelčevem najožjem krogu rojena opozicija.

Bes je nemogoče razumeti očeta, ki svojim otrokom ne privošči svobode!

Svoboda, gospod Strelec, svoboda: kdaj jo boste spoznali, kdaj doživeli?

EPILOG K STRELCU — ALI: VESTNIK SE SPLAČA BRATI

Strelec je odšel 18. avgusta 1966. Vestnik je to slutil, kajti zapisano je bilo v številki 7. — julij 1965 na tretji strani platnice:

„... v zadnjem letu službene dobe v senci Južnega križa Vam želimo manj glavobola.“ In spet je bilo zapisano v številki 3—4—5/1966 na strani 91: *„... da bosta šla skupaj (s Stankom Canjkarjem namreč) prihodnjo pomlad v Kočevski rog...“* ... „ker je Strelec že obljubil, da bo šel...“

Strelec je obljubo nehoti izpolnil letošnjo pomlad v Argentini in bo lahko prav do časa prišel v Kočevski gozd, kjer bo ob odpadlem listju malo več svetlobe padlo na krvavo zemljo mučenikov.

Zaključek: Vestnik je bil, je in bo glasilo borcev-svobodnjakov!

ODLOMEK IZ ČASOV TRPLJENJA

L. A. st.

V začetku maja 1942 se je peljala dolga kolona italijanskih vozil, polnih vojakov, iz Ljubljane skoz Vič in Dobrovo proti Polhovemu Gradcu. Bilo je približno 6 ali 7 osebnih avtomobilov, blizu toliko težkih motornih koles in nekaj nad 20 tovornjakov, napolnjenih z močno oboroženim vojaštvom. Ker so se stalno pomikale večje ali manjše skupine Italijanov ali Nemcev po tej cesti in so zlasti Nemci skoraj dnevno vozili proti Polhovemu Gradcu in Črnemu vrhu železje in bodečo žico za zaporo svoje meje proti Italiji, se za te kolone nismo dosti menili. Ko je žena ob jutrih odpravila otroke v šolo in opravila vse drugo, sem ji navadno prepuščal trgovino in odhajal na svoje posestvo. Delo na njivah je priganjalo. Tam stoji moja rojstna hiša, za streljaj proč od trgovine, malo više na položnem bregu. Tam so živeli moj oče, sestrična, ki je gospodinjala, in uslužbenec, fant petnajstih let. Takrat je bil tam tudi brat moje žene, ki je s strani, okupirane po Nemcih, prišel na to stran, da je lahko hodil v službo. Bil je železniški sprevodnik.

Bilo je lepega majniškega dne, ko smo šli okopavat koruzo. Oče in sestrična sta ostala doma. Mi smo mirno okopavali, ne meneč se za vse drugo. Okoli četrte ure popoldne smo pa zagledali, da po poti, ki pelje iz Hrastenice proti gozdu, vodijo vaščani živino in konje ter vozijo prašiče in nekaj druge ropotije. — Kaj je to? Kaj neki se je zgodilo? Pohitel sem navzgor do poti in vprašal najbližjo žensko, kaj se dogaja in kam bežijo? Pa mi pravi: „Ali ne veš? Partizani bodo tukaj napadli Italijane, ki se vračajo. Saj gori v Dvoru nekje že poka. Tukaj na Vrbanovčevem griču in onstran na Gradišču že stojе strojnice in polno bomb je pripravljenih.“ Močno sem bil iznenaden ob tem sporočilu... Torej lahko nastane tule kaka velika komedija... Takoj moram na delo. Rekel sem onima na njivi, naj hitro bežita, pa že tekел domov, da pripravim na beg očeta in sestrično in jih odpravim proti vasi Osredek, kamor sem nameraval iti tudi jaz z družino. Povedal sem jima, kaj se bo zgodilo in jima svetoval, naj hitro odideta po bližnjici na Osredek, kamor bomo tudi mi takoj prišli za njimi. Hotel sem že oditi, pa se oče niso dali kar tako odpraviti. Prijeli so se me in hoteli vse natančno zvedeti, kaj bo. Komaj sem se jih otresel, jim naročil, naj brž hite proč, in odšel. Oče so imeli že 88 let, a so bili še korenjak in pri ljudeh priljubljeni; zato jih bodo gotovo povsod radi sprejeli, sem si mislil in tekел, da bi spravil čimprej družino skupaj in zbežal z njo proč iz območja nevarnosti.

Svak je že bil na kolesu in jo je odkuril proti Ljubljani. Kot železniški uslužbenec je imel posebno dovoljenje za vožnjo s kolesom. Brez dovoljenja je bila namreč vsaka vožnja s kolesom strogo prepovedana. Ne vem, kakšno nevarnost so Italijani videli v taki vožnji? Ko sem pridirjal v trgovino, je žena ravno pripravljala večerjo. Povedal sem ji, za kaj gre in ji naročil, naj se hitro pripravi, jaz sem pa sklical otroke in v nekaj minutah smo

bili že pripravljeni. Zaklenil sem vrata in že smo bežali proti Osredku, kamor sta bila odšla že oče in sestrična. Ta vas je oddaljena kakih 25 minut od nas ob poti k Sv. Katarini. Najprej do Osredka, sem si mislil, če bo treba, bomo šli pa pozneje naprej proti vrhu. Fant je pa kar z njive odhitel domov k Sv. Katarini. Če bo potrebno, odrinemo potem tudi mi navzgor, na njihov dom, in če treba, še naprej.

Ko smo prišli nekaj sto korakov od doma, smo zagledali partizana s puško in bombami v rokah, ki je hitel kakih petdeset metrov više po bregu proti nam. Zdelo se nam je, da nas hoče postreliti. Ker sem jim pač v napotje, sem si mislil. Danes me bodo spravili s poti, v tej zmedi, in nihče ne bo vprašal, kdo me je. — V hipu smo se obrnili in bežali v nasprotno smer, za Žerovnikovo hišo nazaj na cesto in proti Šmešku. Medtem, je že začelo pokati za nami po vsej dolini, in ko smo pritekli pod Žerovnikov Zatreb, nas je že došel prvi tovarnjak, na katerega so tako streljali, da smo slišali žvižganje krogel po zraku in videli, kako so udarjale na cesto in dvigale prah. Seveda so tudi Italijani streljali z dvema strojnicama in iz pušk. Trajalo je to le nekaj trenutkov in že smo zaostali za tovarnjakom. Čudim se pa še danes, da nas je tako lepo obvaroval angel varuh, da ni nikogar nič zadelo, čeravno so se strelji kar usipali okrog nas, in da nam tudi Italijani niso nič prizadeli, ko so nas prehitevali.

Ko se je prvo vozilo nekoliko oddaljilo, sem pogledal nazaj in videl, da moje žene ni več v naši skupini. Zbolelo me je pri srcu in zaskrbelo, če morda ni zadeta in leži kje ranjena ali celo mrtva ob cesti... Moj Bog — kaj naj storim? Ker se je bližal drugi tovarnjak, bi pomenilo iti naravnost v smrt, če bi šel pogledat za njo. Bili smo že blizu šmekarjeve hiše, zato smo zavili tja in se skrili za zid, da smo bili vsaj pred krogli na varnem. Nisem se še odločil, kaj naj storim, že se prikaže žena izza ovinka. Ker je prav tedaj mimo nje privozil tovarnjak z vojaštvom, je bila ravno v največjem ognju, ko smo jo zagledali. Vsi hkrati smo zaklicali božje Usmiljenje na pomoč in Devico Marijo ter začeli moliti rožni venec. V nekaj minutah je že bila žena pri nas — nič ranjena — v objemu otrok. Povedala je, da se je tako ustrašila tistega partizana, da nas ni mogla več dohajati. Nekaj časa je ostala za Žerovnikovo hišo, potem pa spet šla za nami. Videla je ranjenega Italijana ob cesti (gotovo je odletel iz prejšnjega tovarnjaka), ki je milo prosil, naj ga vzamejo mimoidoči na vozilo, pa se ni nihče zmenil zanj. Nič tovariški niso bili. Vlekel se je potem sam po cesti naprej.

Ko smo se malo odpočili in odmolili, smo se pognali v grmovje in plezali po skalah navzgor proti Solničarju v Ravnik, k zavednemu protikomunistu, ter polegli na slamo v skednju. Otroci so kmalu pospali, midva z ženo sva pa ostala budna; preveč so delovali živci in možgani. Vse naju je skrbelo — tudi dom in živina, ki smo jo pustili privezano v hlevu. Čez čas je prišel k nama še gospodar, pa naju povabil v sobo na domač sadjavec

s čajem. Seveda mu nisva odrekla. Spodaj v dolini pa je pokalo kar naprej. Čim bolj se je temnilo, tem huje je pokalo. Ko se je popolnoma stemnilo, so se dvigali požastni ognji in dimi v zrak od gorečih avtomobilov, bencina in olja ter gumijevih koles, in slišati je bilo nekaj močnih eksplozij; najbrž so se razpočili bencinski kotli pri avtomobilih. Svetlobne rakete, ki so jih Italijani brez smisla spuščali v zrak, so pa razsvetljevale vso okolico.

Čez čas sva pustila domačo gospodinjo in mojo ženo sami v sobi, s Solničarjem sva pa odšla na rob, vrh skal in gledala v dolino, kaj se godi. Bil je pravi pekel tam doli. Par tovrnjakov je gorelo; iz njih so se poganjali ognjeni zublji s črnim dimom visoko v zrak. Natanko sva lahko razločevala partizane, ki so se vsi tiščali okrog strojnic na obeh gričih ter kar tjavdan streljali z raznim orožjem in metali ročne bombe, ne meneč se, kam je priletelo, samo da je pokalo. Dva težka avtomobila sta bila prevrnjena za cesto. Motorja sta še delovala in luči obeh sta požastno svetili daleč naprej po cesti. Ker so Italijani še puščali svetlobne rakete, je bil prostor tako razsvetljen, da sva lahko natančno videla ves potek dogajanja. Sredi ceste je stal motor in gorel; ker je gorelo tudi po tleh krog njega, je kazalo, da se je kotel razpočil in se je gorivo razlilo. Poleg ognja je ležal mrtev Italijan. Čudno se nama je zdelo, kako se je to zgodilo. Morda tako, da je bil motorist tako ranjen, da je še lahko motor ustavil, potem pa podlegel. Italijani so begali sem in tja, prenašali tudi nekaj ranjencev in na vso moč streljali na vse strani. Oni seveda partizancev niso videli, ker so bili skriti za robom. Tudi ni bilo videti, da bi se kaj menili za to, ali bi jih hoteli napasti. Zdelo se je, da niso imeli nobenega poveljstva in da je bil vsak sam sebi prepuščen. Ko se je po deseti uri pripeljalo še nekaj vozil od Polhovega Gradca ali Dvora, se je vse ustavilo, ker je stal sredi ceste goreči motor in mrlič poleg njega. Italijani so se vsi pogнали proti vozilom in vsak je hotel dobiti prostor na njih, čeravno so bili že vsi nabito polni. Nastala je prava gneča. Nihče se pa ni zmenil, da bi goreči motor spravil s ceste in potegnil mrliča v kraj, da bi vozila mogla nadaljevati pot proti Dobrovi in Ljubljani. Tako so se rvali in topli za prostore na vozilih, da so pozabili na streljanje in tudi svetlobne rakete so postajale bolj redke. Prav tako je postajalo tudi streljanje pri partizanih vse redkejšo in je neke med enajsto in dvanajsto uro vse utihnilo na obeh straneh. Malo prej so odrinili zadnji tovrnjaki. Kako se je vse to končalo, ni bilo mogoče več videti, ker so ognji dogoreli, luči obeh ležečih avtomobilov pa so ugasnile. Italijani so prenehali spuščati rakete in nastala je popolna tema.

Kaj sedaj? Kdo je doli gospodar —? Morda nihče, morda partizani? Italijane sva še videla, kako so si pomagali, da bi prišli čimprej od tod in ni prav nič kazalo, da bi imeli kako željo ostati tu in prevzeti poveljstvo. Za partizane smo pa že tudi vedeli, da iz skrivališč napadajo, potem pa zbeže. Z njimi gredo navadno vsi mobiliziranci, ker se boje maščevanja Ita-

lijanov ali Nemcev, ljudstvo pa prepuste svoji usodi. Končno pa pošljejo še okupatorjem po svojih zvezah seznam tistih, ki si jih ne upajo pridobiti za svoje namene, da bi jih okupator postavil v vrsto in postrelil.

Vrnila sva se nazaj proti Solničarju s težkimi skrbmi, kaj bo prinesel jutrišnji dan ter se čudila, da po tolikšnem streljanju ni bilo vse mrtvo. Kaj še! Italijanov je bila polna cesta. Močno so streljali, tekali sem in tja ter se reševali na prihajajoča vozila. Oba griča, na katerih so imeli partizani zasede in so imeli na vsakem postavljeni po dve strojnici pa polno pušk in ročnih bomb, se vzpenjata nad cesto približno 60 do 70 metrov. Razdalja med obema vrhovoma je 300 metrov, vmes pa teče cesta. Zelo pripraven prostor za tak napad. Človek bi mislil, da mora biti vsa cesta posejana z mrličmi. Pa sva videla samo enega... Počakala sva, da se je zdanilo. Nato sem poklical starejša dva, hčerko in sina in jih prosil, naj gresta do trgovine pogledat, kaj se godi. Zelo sta se bala in se branila iti. Pa se je ponudil Solničar, da ju bo spremljal. In so šli. Solničar jih je spodbujal, naj gresta korajžno dol, sam pa je ostal za grmom, za dober streljaj nad cesto. Če bo kaj hudega, bo že pritekel k njima. Streljal pa nanje gotovo nihče ne bo, ker sta še premlada. Jaz sem jima naročil, naj vprašata tiste, ki so tam doli, kdorkoli so že, če smemo priti domov. Kar hitro sta bila nazaj. Povedala sta, da sta pri naši hiši na vsaki strani po en Italijan s strojno puško, v stricovi sobi pri Žirovniku je pa polno ranjenih vojakov. Hčerka je vprašala vojaka ob naši hiši, če smemo priti domov. Zнала je namreč že toliko italijanski, da se je z njim pogovorila. On jo je pa poslal v sobo z ranjenci, naj tam vpraša. Na postelji je ležal ranjen italijanski tenente. Ko sta povedala, po kaj sta prišla, jih je vprašal, če znam kaj nemški. Odgovorila sta mu, da znam nekaj. Nato jima je naročil, naj gresta hitro nazaj in naj se čimprej vsi vrnemo domov. Takoj smo pohiteli proti znamenju in dalje po stezi proti domu. Komaj sem doma odklenil vrata, že je bil vojak pri meni in mi povedal, da me tenente prosi, naj pridem takoj k njemu.

Ko sem prišel tja, sem zagledal polno sobo po večini zelo težko ranjenih vojakov, ki so ležali po tleh v hudih bolečinah, medtem ko so drugi bili naslonjeni na razne dele pohištva, kamor se je pač kdo mogel dejati. Tenente je ležal na postelji in desna noga mu je visela od kolena do tal in še mu držala le še za kožo, kosti pa so bile popolnoma odločene od gornjega dela noge. Soba je bila polna tožbe in ječanja.

Tenente me je najprej prosil, naj povem partizanom, da je po mednarodnem pravu prepovedano streljati ranjence. Ko sem mu povedal, da nič ne vem, kje so partizani, mi tega sprva ni hotel verjeti. Trdil je, da so to storili domačini v zvezi s partizani in da moram to zvezo tudi jaz vedeti. Ker nemščine nisem več dobro obvladal, sem mu le s težavo dopovedoval, kakšna je resnica. Da je pa res tako, mu hočem dokazati s tem, da se mu v vsem ponudim na razpolago. Nato mi je ponudil 600 lir in me prosil, naj

dobim okoliške kmete, ki imajo konje, naj jih naprežejo in peljejo ranjence v ljubljansko bolnišnica. Podvomil sem, če bom sploh mogel dobiti koga doma, sam pri sebi sem pa dobro vedel, da še ne bo nikogar. Povedal sem mu tudi, da je vožnja s kolesom prepovedana, vendar se bom peljal na njegovo dovoljenje pogledat, če bom koga našel doma.

Odpeljal sem se proti Hrastenicam skozi sotesko obeh gričev, s katerih so partizani snoči napadli. Videl sem ob cesti dva zgorela tovornjaka, en osebni avtomobil in motorno kolo. Dva tovornjaka sta bila prevrnjena. Ob cesti sem našel tudi sedem mrličev.

Na Hrastenicah in v vsej kolici ni bilo nikogar doma. Je bilo pač še zgodaj zjutraj in takrat si ljudje še niso upali iz svojih skrivališč. Ko sem se vrnil z žalostnim poročilom, so se mi ubogi ranjenci v srce zasmilili. Takrat je že posvetilo sonce skoz okno in videl sem na tleh v sobi polno strnjene in še sveže krvi, po njej so se pa premikali ranjeni v hudih bolečinah in ječanju. Nekateri se pa sploh premakniti niso mogli. Šel sem domov in jim prinesel steklenico domačega žganja in nekaj keksov ter jim jih razdelil. Zelo so mi bili hvaležni in zdelo se mi je, da mi vedno bolj zaupajo in verjamejo. Nato sem svetoval častniku (bil je iz tistega dela Tirolske, ki je spadala pod Italijo, in zdelo se mi je, da je bolj Nemec kot pa Italijan), naj mi naredi listek za vožnjo s kolesom, da bo šla hčerka na Dobrovo na pošto ter od tam telefonirala na naslov, ki naj ga ji napiše. Kmalu bo ura osem in takrat bo že pošta odprta. S težavo in muko mi je oboje napravil, nato pa zopet ponujal 600 lir, naj jih porabim za vse, kar bom naredi zanje. Seveda denarja nisem vzel, pač pa listke in jih nesel hčerki in jo odpravil s kolesom na Dobrovo. V tem sem zaslišal brnenje nekaj težkih avtomobilov po cesti od Dobrove. Kar hitro so se pokazali izza ovinka in sem takoj spoznal, da so Nemci, ki peljejo žico za zaprtje meje proti Črnemu vrhu. Ustavil jih bom, sem takoj sklenil. Nič nisem pomislil, kaj bi iz tega utegnilo nastati. Bili so trije naloženi tovornjaki. Ko se je prvi približal, sem stopil na sredo ceste in dvignil roko, češ naj ustavi. Komaj sem se zavedel, je že stal pred mano majhen, močno odebeljen višji narednik, mi nastavil pištolo na čelo in na ves glas grdo zaklel. Rad bi mu s svojo nemščino prav tako glasno odgovoril, pa sem se tako ustrašil, da sem komaj zajeceljal, da so tam hudo ranjeni Italijani in da ga prosim, naj kaj stori zanje. Ker so že videli opustošenje od sinočnjega napada, so takoj izstopili tudi drugi in me obkolili, misleč morda, da se tudi nanje pripravlja kak napad.

Vse to se je v trenutku zgodilo in že me je pograbil višji narednik in me še z enim vojakom vlekel proti vratom, kamor sem mu pokazal, da leže ranjenci. Vrata so bila že odprta in še preden je Nemec prestopil prag, mu je tenente že povedal, kako je z menoj in naj me izpusti, ker sem dober človek in prav nič nevaren. In takoj je sila popustila. Zato se Nemci niso več menili zame in me pustili pri miru. Dogovorili so se s tenentejem,

da bodo žico raztovorili kar tam za cesto in na vozila naložili ranjence, pa jih odpeljali v Ljubljano. Takoj so poprijeti za delo in izpraznili tovornjake. Kar na prazen pod smo naložili ranjence. Kad bi jim prinesel od doma slame, pa si nisem upal spregovoriti z Nemci, ker so bili kot sršeni. Tenente me je prosil, naj mu tisto kožo, za katero se je držal spodnji del noge, odrežem, da ga ne bo tako strašno bojeilo ob premikanju. Seveda si tega nisem upal storiti. Ko smo jih naložili, so se mi tenente in drugi lepo zahvalili in se odpeljali.

Videlo se jim je, kako silno trpijo. Saj so imeli nekateri prestreljene in strte kosti, ne samo mišice. Neusmiljeni Nemci so jih pa prekladali kot mrtva telesa. Kolikor sem mogel priti blizu, sem tudi jaz pomagal. Tako sem tudi tenentejevo odstreljeno nogo takoj prijel in pazil, da ni preveč visela na koži, in previdno šel za Nemcema, ki sta ga nesla na vozilo. Položil sem mu nogo tako, da ga ni preveč ovirala.

Ko so se odpeljali, sem šel takoj domov. Žena je že imela pripravljen zajtrk, ki se mi je zelo prilegel. Takoj nato sem zaklenil spodaj in odšli smo na gornjo domačijo, da smo nakrmili in napojili živino in žena je hitro pomočila krave, saj jim je mleko že od vimena kapljalo. Komaj smo se pa dobro oddahnili od vznemirljivega jutra, že smo zasišali tanke, ki so drveli gor od Dobrove. Ker je naša domačija kakih 50 metrov nad cesto, se vidi precej daleč po dolini in cesti. Kar kmalu so se pokazali tanki, za njimi pa nepretrgana vrsta raznih motornih vozil, natrpanih z vojaštvom. Nikakor jih ni hotelo biti konec. Nekaj jih je ostalo pri nas vzdolž ceste in po dvoriščih, nekaj pa jih je odrinilo naprej proti Dvoru in Polhovem Gradcu. Toliko vojaštva smo se pa v resnici bali. To pač ni obetalo nič dobrega.

Kmalu za njimi sta prileteli nizko po dolini gor dve letali, ki sta dalj časa krožil nad krajem. Eno od njih se je spustilo tako nizko nad Gradaščico, da smo ga od nas videli na vrhnjo plat. Letelo je nekajkrat gor in dol ob vodi in očitno iskalo mrtvece po z grmovjem obraščeni Gradaščici. Nato sta pa obe odleteli proti Polhovem Gradcu.

Prav kmalu po vrnitvi v Ljubljano so pripeljali vrtvaške voze in začeli nakladati nanje mrliče. Naložili so jih 19. Dva mrtveca sta ležala pod Vrbanočevim kozolcem, tik zasede, kjer so imeli partizani postavljene strojnice. Kako sta prišla tja gor, res ne vem. Morda sta jurišala navzgor po bregu... in so ju ubili, morda sta pomotoma zašla tja. Partizani jih gotovo niso prignali tja; kakor sem zvečer videl, se niso nič zmenili, da bi jih kaj zajeli ali pobili. Ni jim šlo za to, pač pa, da bi pridobili nekaj novih mož in jih odpeljali s seboj, in pa zato, da bi razkačili Italijane, ki bi se potem znesli nad ubogim in nezavarovanim ljudstvom.

(Bo še)

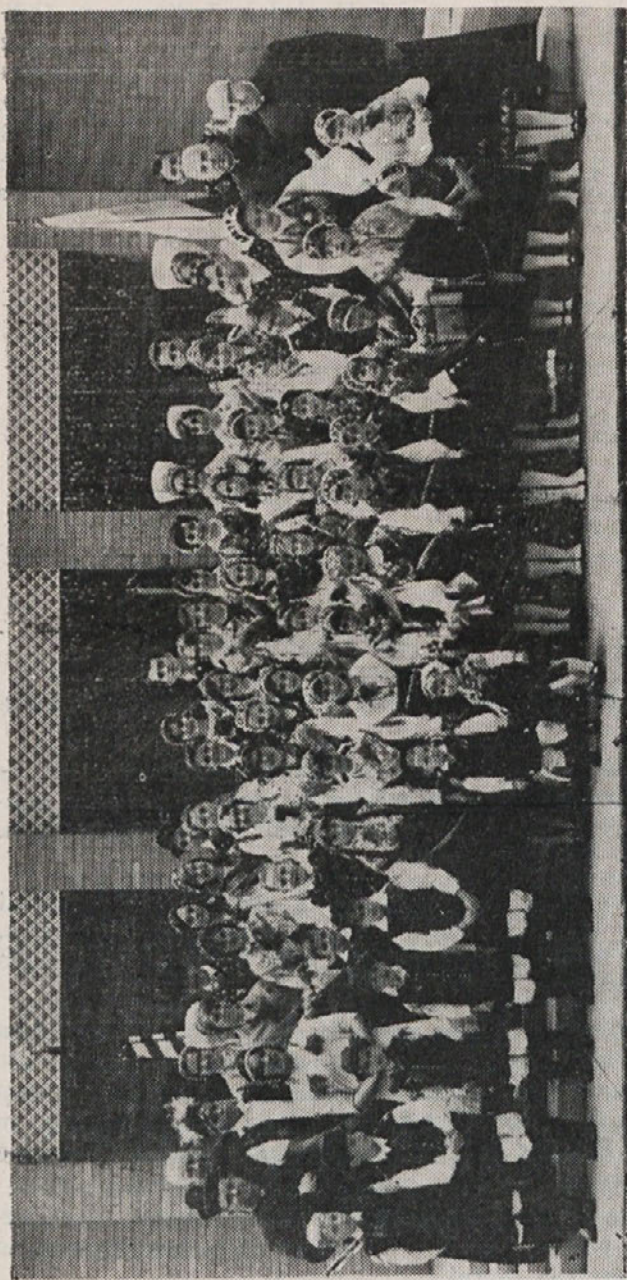
Dvajset let bo kmalu, odkar so Slovenci v Clevelandu in drugod po Ameriki slovesno spominjamo tistih svojih sinov in hčera, ki so v zgodovini slovenskega naroda dali življenje za narodovo svobodo. Brž ko je prišel po zadnji vojski rajni ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman kot verski in slovenski politični emigrant v Združene države ameriške, se je začela ameriška slovenska katoliška skupnost spominjati na poseben dan in na kar se da spoštljiv način teh slovenskih žrtev. V veliki meri se je to zgodilo zlasti zato, ker je sedanjemu slovenskemu rodu še tako živo v spominu morda v slovenski zgodovini najbolj občutna žrtev, ki jo je moral kdaj naš narod dati za svoje največje svetinje: vero in domovino, to je v komunistični revoluciji na slovenski zemlji v času druge svetovne vojske, ko je bila zasedena po nacističnem in fašističnem okupatorju.

Slovenski spominski dan obhajamo ameriški Slovenci na nedeljo, ki je najbližja ameriškemu državnemu spominskemu prazniku 30. majnika („Memorial Day“). Ta dan smo si izbrali zato, ker je najbližji dnevom, ko so bili leta 1945. izročeni slovenski domobranci iz Vetrinja — približno 12.000 mož in fantov — komunističnim rabljem, ki so jih nato brez sodbe na najbolj divjaški način pobili in potem poskusili še celo zabrisati vsako sled za njihovimi zemskimi ostanki.

Clevelandski Slovenci obhajamo Slovenski spominski dan redno pri romarski cerkvi lurške Matere božje na prijetnem gričku na robu clevelandskega mesta. Bistven del proslav je vsako leto sv. maša za rajnike (z ljudskim petjem in govorom). Dokler je bil živ, je opravil vsako leto to daritev rajniki ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman; po njegovi smrti (1959) jo je opravil msgr. Matija Škerbec, po smrti tega pa župnik Jože Cvelbar. Po sv. maši vselej fantje-otroci žrtev polože pred kip lurške Gospe spominski venec s slovenskim trakom in napisom, potem pa opravi duhovščina peto molitev „Reši me, Gospod, večne smrti!“ Popoldne so na istem kraju še pete litanije Matere božje. Udeležba pri teh proslavah je bila doslej vedno mogočna. Poseben sijaj jim dajo številne narodne noše.

Letošnji Slovenski spominski dan je bil na nedeljo, 29. majnika 1966. Spominsko sv. mašo je opravil g. Jože Cvelbar, župnik slovenske župnije sv. Barbare v Bridgeville, Pa (Pennsylvania); govor pa je imel letos profesor spiritual g. dr. Filip Žakelj iz Buenos Airesa, Argentina, ki se je mudil prav tiste dni pri rojakih v Clevelandu. Ta je imel popoldne po litanijah na istem kraju še en govor. Pri sv. maši je pomagal obhajati tudi g. Rajko Hobart, kaplan pri slovenski župniji Marije Vnebovzete v Coolinwoodu (Cleveland). Slovesnosti se je udeležil nadalje tudi rev. Jože Codina iz Marquette, Mich., ki pomaga

Narodne noše ob letošnjem Spominskem dnevu v Clevelandu

tam odboru Baragove zveze za skorajšnjo razglasitev škofa Baraga za svetnika. G. Godina je pripeljal s seboj tudi mladega Indijanca in Indijanko, sina in hčerko, katerih prednike je veliki škof in misijonar Baraga pripeljal v katoliško cerkev. Vse te kakor tudi številne narodne noše, ki so se udeležile letošnjega Slovenskega spominskega dne, 29. majnika, vidite na priloženi fotografiji. Niso pa na njej še vse narodne noše, ker jih je nekaj moralo prej oditi. Število udeležencev na teh proslavah se suče vsako leto od 800 do 1000. Letošnja udeležba je bila med največjimi doslej.

J. S.

BOLETIN INFORMATIVO DE ESLOVENIA LIBRE

Z avgustom letos je začel izhajati gornji ist, skromen sieer, na štirih straneh avionskega papirja, a začetek je tukaj: v špansko pisanim tekstu hoče služiti slovenski stvari v boju proti komunizmu za dokončno osvoboditev domovine.

Izhajal bo kot mesečna priloga Svobodne Slovenije in prejemalega bodo: uredništva svetovnih listov, diplomati, zunanja ministrstva, vojaški krogi. S tem bo izpolnjeval vrzel, ki je že ves čas krepko badla vse za slovenstvo vneta.

Če kdaj, se je njegova potreba pokazala ob letošnjem spominskem dnevu za padle: po lanskim proslavi, kjer smo Slovenci prvič z vso silo planili na dan v Buenos Airesu in vsej Argentini, je letošnji spominski dan registriral samo La Razón (kot je uredništvu Vestnika znano) in nihče drugi. Naloga Boletina je torej: stalno, vsak trenutek in povsod braniti čisto slovenstvo.

Urednik Biltena je Pavel Fajdiga, član DSPB Buenos Aires, česar se kot borci še posebej veselimo in mu k njegovemu delu samo čestitamo: naprej, korajžno naprej!

18. novembra 1956 je bilo ustanovljeno naše društvo, katerega prvi starešina je bil Vule Rupnik. Namesto tozadevne proslave naj v Vestniku posnamemo bistvene podatke o ustanovnem občnem zboru, kakor jih je prinesla Svobodna Slovenija 29. novembra tistega leta. Takole pravi: V pridigi je č. g. Guštin poudarjal potrebo po čuječnosti, da „ne bi zašli med nes spletkarji, ki bi rušili edinstvo in skupni napor za doseg naših svetih idej“.

V imenu pripravljalnega odbora je navzoče pozdravil Ivan Korošec, slavnostni govornik pa je bil Vule Rupnik. V govoru je „prikazal zgodovino junaške narodne borbe, padlih junakov, poudarjal njihov odločni borbeni duh in silno ljubezen do domovine. O namenih novega združenja je zatem govoril Ivan Korošec.

V prvem odboru, ki je z občnega zbora poslal pozdravne poslanice predsedniku NO dr. Kreku, škofu dr. Rožmanu in soborcem v Severni Ameriki in Kanadi, so bili poleg Vuleta Rupnika: Ivan Korošec, Bogo Pregelj, Milčič Preleg, Emil Cof, Janez Špeh, Rudi Bras, Janez Kralj, M. Kovačič, Kristof F., Maks Loh, dr. Milan Bano, Danilo Havelka.

Po desetih letih pojdimo vase, otesimo prah, ki se je na nas nabral, in poskušajmo stopiti v bodočnost, resnično združeni v eni sami ideji: svoboda slovenskemu narodu mora biti naše glavno delo!

DRUŠTVENE NOVICE

9. redni občni zbor DSPB Buenos Aires je bil 27. avgusta v Slovenski hiši. Skupno z njim je bila najprej spominska maša za vse padle, ki jo je daroval direktor msgr. Anton Orehar. On je tudi med sv. mašo imel priložnostno pridigo. Po maši je bila spominska proslava pred spomenikom padlih, kjer je v imenu DSPB govoril Pavle Rant. Zatem so vsi navzoči zapeli Gozdič je že zelen.

Občni zbor sam se je začel ob 20. Vodil ga je starešina Bogo Pregelj ob lepi navzočnosti članov, dasi je bilo na sobotni večer, kar doslej ni bilo v navadi. Z občnega zbora so bila poslana pozdravna pisma direktorju Oreharju, najvišjemu slovenskemu političnemu predstavniku dr. Mihi Kreku, predsedniku ZDSPB Karlu Mauserju in vsem drugim bratskim društvom. Posebno pozdravno pismo je bilo poslani tudi argentinskemu predsedniku generalu Onganiji.

Po podanih poročilih in krajši debati so bile volitve novega odbora, kjer je bila soglasno sprejeta naslednja lista: starešina Bogo Pregelj, Rudi Bras, Franc Zorc, Slavko Urbančič, Boris Kromar, Pavle Rant, Tone Skubic, Stane Bitenc, Beno Tičar in Jože Čampa. Nadzorni odbor sestavljajo Miha Benedičič, Maks Loh in Janez Kralj.

Ob 22 je bil občni zbor zaključen s pesmijo Oče, mati.

NEKAJ MISLI IZ SPOMINSKEGA NAGOVORA OB 9. OBČNEM ZBORU DSPB 27. avgusta 1966

Bratje!

Z žalostnimi srci, a ponosnim čelom stojimo danes pred spomenikom padlih. Žalostni zato, ker se nam pred očmi porajajo obrazi prijateljev, znancev, ki jih ni več: ubil jih je komunizem. Ponosni zato, ker stojimo pred spomenikom njim v čast, nam v vzpodbudo, spomenikom, ki je delo vsega ljudstva v Argentini delo, izpeljano v okviru in na pobudo našega društva.

ZDSPB kakor vsa v njej včlanjena društva so združenja vseh, ki so se borili proti komunizmu. Vseh, ne samo enega izseka naše zgodovine, saj je tudi naš boj proti komunizmu ena sama celota: od dne, ko se je prvi kmečki fant brez posebne univerzitetne izobrazbe dokopal do spoznanja, da se mora upreti komunizmu, do nastanka Vaških straž, do štajerskega bataljona, do domobranstva in udarnih bataljonov pa do slovenske narodne vojske, ki je potem končala pod streli poklicnih strahopetcev: vse to je ena sama dolga črta trpljenja in groze in nemogoče si je misliti, da bi samo za hip pozabili eno obdobje ali da bi drugo obdobje zameglilo tretje. Vse je sam junaški podvig slovenske svobodne duše.

Vseh teh se danes spominjamo, ki so odšli pred nami. Še posebej pa se nocoj spomnimo dveh mož, katerih dvajsetletnico smrti bomo obujali prihodnje dni: upravnika dr. Lovra Hacina, ki je znal ustvariti tak varnostni zbor, da je KP pred njim zlezla na kolena, obenem pa doumel pred komunističnim sodiščem postaviti podobo izklesanega javnega delavca. In spomnimo se ustanovitelja domobranstva generala Leona Rupnika, kot človeka, ki se je žrtvoval z vsem svojim žitjem in bitjem, in kot vojaka, ki nam je dal prvo slovensko vojsko. To je namreč domobranstvo bilo. Dobrih dvašest let je minilo, odkar so prvič slovenski fantje in moške pod svojo zastavo osvojili Maribor in se borili na Koroškem, ko je general Rupnik iz vrst prostovoljcev ustvaril udarno armado: v tem je veliki pomen domobranstva poleg njegovih neizmernih zaslug v boju proti komunizmu: domobranstvo je bilo prva slovenska vojska in pokojni general njen prvi poveljnik.

Domobranstvo je zato našemu narodu prirastlo v srce, ker mu je vzbujalo čut varnosti, smisel za žrtve. Zato je tudi domobrantsko obdobje naj-

močnejši izsek našega boja proti komunizmu, še posebej tudi zato, ker je njegova grozna smrt po končani vojni pomenila prelomnico v naši narodni zgodovini.

— — — —

Od maja 1945 gradimo dve Sloveniji: eno v domovini pod srpom in kladivom, drugo v zdomstvu. Pri gradnji slednje ne smemo manjkati. Tudi zato smo danes zbrani, okrog spomenika padlih, katerih dušam se bomo priporočili, da nam pomagajo na naši poti.

POZDRAVNO PISMO DR. KREKU

Z 9. rednega občnega zbora DSPB Buenos Aires Vam pošiljamo najlepše pozdrave z upanjem, da Vaše delo ne bo ostalo brez koristnih posledic, s čemer se bomo približali dnevu osvobojenja naše domovine. V tem delu Vas bomo s svojimi najboljšimi močmi spremljali.

Iskreno pozdravljamo!

Za starešinstvo DSPB BA

Bogo Pregelj

Cleveland, 11. septembra 19.6

Društvo Protikomunističnih borcev

Buenos Aires

Dragi gospod Pregelj!

Iskreno se Vam zahvalim za pozdrave z rednega občnega zbora DSPB v Argentini. Delim z Vami puanje, da se približujemo osvobojenju domovine. Posebno v zadnjem letu se je zgodilo marsikaj, kar nakazuje, da je tiranija komunistične partije začela presedati veliki večini ljudi in da je tudi vedno več članov komunistične partije, ki hočejo več svobode. Mislim, da gospodarske, socialne in druge družbene razmere v Jugoslaviji nevzdržno silijo v demokracijo in da večje in velike komunistične države nimajo več moči in volje, da bi ta tek nasilno ustavile. Recimo: Začelo se je obračati v smer, ki jo smatramo za odrešilno.

Vsi, ki želimo, da komunistično nasilje mine čimpreje, moramo pametno pomagati ta razvoj. Organizirani protikomunistični borci ste prvi v tej fronti. Bog daj srečo!

Prisrčno Vaš

Miha Krek l. r.

POZDRAVNO PISMO MSGR. DIREKTORJU OREHARJU

Zbrani na občnem zboru prvič v Slovenski hiši Vam pošiljamo, gospod direktor, najlepše pozdrave, zavedajoč se, da bomo samo z natančno jasnostjo in res doživetim krščanskim pojmom življenja mogli voditi uspešen boj za versko in narodno ohranitev zdomstva, obenem pa tudi postali sposobni sodelovati pri osvobajanju domovine.

Iskreno pozdravljamo, zahvaljujoč se Vam za vse Vaše delo in še posebej za izkazano naklonjenost.

Za starešinstvo DSPB

Bogo Pregelj

Ob dvajsetletnici smrti generala Leona Rupnika, ustanovitelja domobranstva, je starešinstvo DSPB Buenos Aires poklonilo namesto spominkega venca na grob, 5.000 pesov za Slovensko semenišče v Adroque.

VDOVI POK. GENERALA L. RUPNIKA JE DSPB BA POSLALO NASLEDNJE PISMO:

Buenos Aires, 22. avgusta 1966.

Spoštovana gospa!

Ko se bomo letos spet zbrali pri spominskih mašah in proslavah v spomin pokojnega generala, ustanovitelja domobranstva, se bomo v podobi pokojnega spomnili moža, ki je žrtvoval vse svoje najdražje v časih najhujše stiske našega naroda. Naj Vas v teh dneh spremlja, spoštovana gospa, zavest, da se ob dvajsetletnici smrti velikega generala še posebej spominjamo neizmerne žrtve, ki jo je doprinesel pokojni in trdno upamo, da jo bo svobodna domovina nekoč priznala v vsej celoti.

Z izrazi iskrenega spoštovanja lepo pozdravljamo.

Za starešinstvo:

Rudi Bras,
tajnik

Bogo Pregelj,
starešina

Temperley (Bs. As.), dne 5. septembra 1966.

G. Ing. Bogo PREGELJ
Predsednik DSPB
v Argentini

Zelo spoštovani g. ing. Pregelj!

Bila sem globoko ginjena, ko sem prebrala pismo DSPB v Argentini z dne 22. 8. 1966, ki mi je bilo predano pred katedralo v Moronu (Bs. As.) dne 3. t. m. ob priložnosti naše družinske sv. maše zadušnice za našega nepozabnega gen. Leona Rupnika ob 20. obletnici njegove težke smrti.

Prosim Vas, bodite pred člani DSPB v Argentini tolmač moje resnične zahvale za besede, ki jih vsebuje omenjeno pismo, in prav posebej za plemeniti dar, ki ste ga v spomin gen. Leona Rupnika namenili zavedu v Adroque, kakor sem zvedela iz časopisja.

V prepričanju, da bo DSPB v Argentini, ki nedvomno tudi združuje borce, ki so se borili v slovenskem domobranstvu, po svojih močeh pripomoglo k uresničitvi v pismu izražene želje za pravično oceno generala Leona Rupnika v zgodovini slovenskega naroda, katerega spomin nanj lahko samo povezuje v skupni borbi za pravo svobodo.

Vas prav lepo pozdravljam

Vaša
Olga Rupnik

OSEBNE NOVICE

70-letnico je praznoval **France Bergant** v krogu svoje družine in se takrat še posebej spomnil vseh dni, ko se je od mladega fanta naprej pa do zrelega moža boril za slovensko stvar. Tudi Vestnik se ga spominja in mu vzklika: Na zdravje in na mnoga leta!

V domovini je umrla 92. letna mati člana starešinstva DSPB Buenos Aires Borisa Kromarja. Prijatelju Borisu izrekamo najgloblje sožalje ob izgubi matere, njenemu izmučenemu truplu pa miren počitek v rodni zemlji!

Anton Nose, neumorni in tihi delavec za dobro stvar, je praznoval sedemdesetletnico. Sredi med številnimi prijatelji, ki si jih je znal pridobiti s svojo dobro in odkrito besedo, je praznoval ta jubilej, obenem pa pogrešal oba sinova — domobranca, ki sta bila vrnjena iz Vetrinja. — Dobremu rojaku Antonu Nosetu: najlepše čestitke in Bog ga živi še mnogo let!

Po dolgi bolezni je preminul naš član učitelj **Anton Kovač**. Pred nekaj leti smo mu v Vestniku čestitali k petdesetletnici in mu želeli mnogo mnogo zdravja, a Božja Previdnost je odločila drugače. — Počivaj v miru, dragi Tone, hvala za storjeno delo! — Tvoji družini naše sožalje!

LETA STRAHOTE NA IŽANSKEM (1941–1945)

Janez Klemenčič

(Nadaljevanje)

Tisto noč so iz vojašnice odpeljali 95 jetnikov v Jelendol in jih vse postrelili, le eden je ubežal. Med temi sta bila Mrzel in Göderer in njegova gospodinja Urša. Od štirih Ižancev sem ostal živ sam. Avtomobili so tisto noč silno tulili okrog vojašnice. Turjaške žrtve so dokončavale svoj zemeljski tek. Ko sem v nedeljo pri odhodu vprašal istega sodnika po Mrzelu, mi je odgovoril: „Tega smo poslali pa malo bolj na varno.“ Da sta bila oba ustreljena, mi je povedal na poti v Stično stražar, ki nas je spremljal.

Ob prevozu v Stično, sem v Velikih Laščah zvedel, da se na Ižanskem medtem ni nič posebnega zgodilo. Celo ropali niso nič. Erjavcu Alojziju sem naročil, naj pove sestri, kam sem obsojen, in da se mi je položaj zboljšal.

Ko sem bil v Stični, se je razširila nemška ofenziva po vsej Dolenjski. Iz skromnih poročil, ki smo jih dobivali, smo vedeli, kaj so že zasedli, na Ig so prišli 7. novembra malo pred tretjo uro. Prišli so od Kočevja čez Pijavo Gorico.

Predno so Nemci prišli v vas, so začeli streljati. Ker ni bilo odgovora, so bili prepričani, da v njej ni komunistov, zato so mirno vkorakali in nobenemu naredili nič hudega. V tem oziru so komunisti skazali vasi dobroto, da so jo brez boja odkurili. Drugače bi bila vas požgana in talci takoj postreljeni.

Ob prihodu Nemcev je snežilo, da se ni videlo nikamor. Zabrv so imeli Nemci, v drugem delu vasi, v

Griču in Baniji pa še niso vedeli, kaj se godi. Pri Grbcu so na glavnih vratih bili Nemci, čez dvorišče so bežali komunisti. Komunist je prišel s puško iz Grbčevega vagončka in šel naravnost Nemcem v pest, ker je mislil, da je tam njegova ednica. Mesar Rupert Jože je ravno prišel iz gozda pogledat domov, ko so ga Nemci dobili na dvorišču. Ker je tudi ta imel puško, je moral z njimi. Oba sta morala plačati s svojim življenjem.

Okrog Studenca in po Baniji je nastala velika vihra. Komunisti so preje hiše popisali z raznimi komunističnimi napisi in vzkliki. Vsak gospodar je sedaj hitel, da te napise zabriše ali izpraska.

Nemci so se nastanili po hišah. V župnišču je bilo zopet poveljstvo. Nemci so pripeljali s seboj gospoda Jakoba Maveca, ki je ravno preje ubežal komunistom v Kočevskem Rogu. Ostal je v župnišču in drugi dan odpeljal s seboj v Ljubljano gospoda Kristanca, da je šel zdraviti bolno roko.

Ižanci so zaenkrat brez strahu in žrtev prestali nemško zasedbo. Drugače pa želimljani. Ti so pa doživeli 1. novembra napad iz zraka, ko so bili v cerkvi pri popoldanski pobožnosti. Bombe so padale blizu cerkve in župnišča. Župnijski senik je čisto razneslo, da so deske letele kar čez streho. Pri župnišču je pritisk odmaknil stranišče, vdrl okna in vrata. Ljudem se ni nič zgodilo, ker jih gospod župnik ni pustil iz cerkve!

Na Igu se je takrat ravno pripravljala procesija na pokopališče. Ostala je kar doma. Vse opravilo za rajnimi je bilo v cerkvi. Nemci so ostali na Igu do 11. novembra, potem so se pa pomaknili proti Logu.

Ravno sem jih dobil še v vasi, ko sem se dne 10. novembra vrnil iz internacije iz Stične. Zvonilo je k prazniku sv. Martina, farnega patro-na, ko sem stopil iz izanske ceste na stezo proti vasi. Na poti od Škofljice do Iga na vsem Barju ni bilo videti ne človeka, ne živali. Vračal sem se in premišljeval nevarnosti, iz katerih me je Bog rešil. Zahvalil sem se mu, a bil obenem žalosten, morebiti najbolj v vsem času preganjanja! Odpeljana sva bila dva, dva sta prišla še za nama, vračal sem se pa sam. Zagotovo sem vedel, da so vsi trije mrtvi.

Po poti do cerkve nisem srečaval ljudi. Ko pridem izza cerkvenega ogla proti župnišču, zagledam najprej Palmeta, ki se je pogovarjal z nemškim oficirjem. Prisrčno sva se pozdravila. Zvedel sem, da Palme posreduje za posestnico Strle iz Gornjega Iga, ki so ji Nemci vzeli vola, edino žival, ki je še ostala.

Domači so hitro prihiteli iz kuhinje na prag, da se prepričajo, če sem res jaz. Nekaj časa smo govorili zunaj, potem smo šli pa z Nemcem vred v kuhinjo. Prva je prihitela županova žena pozvedovat, kako je z mojem. Bridke resnice ji še nisem hotel povedati, naj se preje nanjo pripravi. Prihajali so sosedge, da me pozdravijo.

V domači hiši skoro nisem našel prostora. Vse je bilo zasedeno. Vendar je bil poveljnik toliko uvideven, da je takoj ukazal, naj mi izpraznijo sobo. Rabil je nisem, ker sem

imel ležišče pripravljeno v pisarni. Noč je bila zaradi vednega prihajanja vojaštva nemirna.

Na sv. Martina dan so Nemci odšli, potem ko so preiskali tudi obkriške vasi in Iško.

Ostali smo zopet sami, le neke vrste nemška policija je še ostala, pa tudi ta samo še en dan. Bili smo zopet brez varstva, zopet v negotovosti, kdaj se bodo pojavili komunisti. V soboto zvečer so že pravili, da so jih videli hoditi po vasi. Malo neprijetno me je dirnila ta novica. Vendar smo Martinovo nedeljo še kar dobro praznovali, bodisi doma, bodisi v cerkvi. Pri darovanju so se ljudje tako obnesli, da smo za tisti denar kupili dva lepa cerkvena mašna plašča.

Po prazniku sem imel namen, da se grem v Ljubljano pokazat predstojnikom, obiskat sorodnike in znance in v bolnišnico odpraviti nevspečnosti, ki sem si jih nabral v ječi. Domenil sem se s Palmetom, da se peljem z njim v torek zjutraj. V ponedeljek še ni bilo čutiti komunistov. Ko v torek zjutraj pripelje Palme pred župnišče, me takoj vpraša: „Ali ste imeli kakšen obisk?“ Ko odgovorim, da ne, mi takoj reče: „Jaz sem jih pa imel. Prišla sta dva znana Ižanca, da naj bi jim po možnosti preskrbel deske, da bodo mogli popraviti in pokriti barake po Mokreu, ki so jim jih vse požgali.“ Kar nič nisem bil vesel tega sporočila.

V Ljubljano je bilo težko priti. Pota so bila onemogočena. Pokrit most so komunisti zopet razdejali, most za barjansko šolo je bil tudi razdrt. Priti je bilo mogoče samo čez Mah na Lavrco. Maharska cesta je bila v obupnem stanju zaradi de-

ževja. Srečno smo se pripeljali do stražnice na Dolenjski cesti, tam je bila pa že postavljena domobranska in nemška straža, ki brez dovoljenja ni pustila v Ljubljano. Tudi tukaj smo brez ovir prišli skozi.

Po Ljubljani so me gledali kakor prikazen iz drugega sveta. Deloma so me tudi lahko, ker malo duhovnikov, ki so jih komunisti poklicali na razgovor, je bilo še kdaj izpuščenih na zlato prostost.

Po opravi sem hodil po Ljubljani dva dni, slišal tu in tam, da se zopet pojavljajo komunisti, začel premišljevati, ali bi se vrnil ali ne. Že drugi dan dobim od sestre obvestilo, naj ostanem kar v Ljubljani. Izansko je ostalo nezavarovano, komunisti so zopet zavladali in ponavljali svoje metode. Prepovedali so pot v Ljubljano, doma začeli pretikati. Do tedaj skozi vso jesen niso ropali.

Od občinske uprave je ostal na Igu samo še tajnik Krašnja, ki pa tudi ni mogel več zdržati. Preselil se je v Ljubljano in občinska pisarna z njim. V gostilni pri Rostoharju je bila sedaj pisarna občine Ig. Županske posle je vodil Palme, pisarno pa tajnik.

Izseljencev iz Iga v Ljubljano je bilo sedaj dovolj. Nekateri so jo po stari navadi popihali zopet v bolnišnico. Fantje so se vsi umaknili, ker bi drugače morali v komunistično vojsko. Nekateri so si poiskali zaposlitve pri zasebnikih, velika večina je pa poiskala dela pri železnici.

Možje so prirejali sestanke in se posvetovali, kako bi bilo Ig mogoče rešiti od komunistov. Treba je bilo dobiti oboroženo silo.

Tudi v Ljubljani so spoznali, da bo treba Ig zavarovati, če ne bodo

komunisti vedno silili za ljubljansko žico. Določena je bila četa pod poveljstvom skalarja. Imel je pa pre malo moč, zato ni upal na Ig, ampak ostal na Barju v soči. Bilo je to okrog 20. novembra. Čistil je teren po Črni vasi, obenem je nabiral močje za svoj oddelek. Parkrat je bilo posredovanje na štabu domobranstva, da naj se četa pomakne iz Barja na Ig. Zagotovljeno je bilo, le Izanci naj se prijavijo. Začel se je lov na Izance. Preje so se vsi izjavili, da bodo pristopili, če bodo vpoklicani. Ko so bili povabljeni, so rekli, da bodo šli na pismene pozive. Poskrbljeno je bilo, da so dobili pozivnice od štaba. Nekaj se jih je odzvalo, nekaj se jih je izgubilo iz Ljubljane, drugi so ostali pri železnici, nekaj jih je pa raje pobralo delat na Gorenjsko pod Nemce, od tam pa na Koroško in Štajersko. Najhujša agitatorja proti sta bila Tempčev Lojz in Pavlek.

Po Barju je četa kmalu pregnala nevarne osebe, potem je pa napravila sunek tudi na Izansko. Predvsem je pazila na to, kdo gre v Ljubljano.

Dovoljenja za v Ljubljano so izdajali Lahi pod karabinerji. Teh ni bilo več. Sedaj so se dobivala v Ljubljani, kjer je bil poseben urad. Zaradi velikega števila prosilcev je bilo težko priti na vrsto. Treba je bilo iskati posredovalcev. Dovoljenje se je dobilo sprva za nekaj mesecev neomejeno, potem pa samo za gotovo število potov na mesec. Čudno je bilo to, da so komunistični terenci dobili dovoljenje vedno, zanesljivi ljudje pa ne. Na te potnike je pazila četa na Barju, in marsikdo je namesto v Ljubljano šel v zapor v šolo. Nekaterim je trda predla,

predno so prišli ven, tako izansko mu tajniku, drugi se pa sploh niso več vrnili.

Težko smo vedno pričakovali, kdaj bo prišel kdo v Ljubljano, prvič za to, da nam je pripeljal živež, drugič pa, da nam je povedal, kaj se godi. Živež je bilo težko prepe-ljavati, ker so komunisti strogo pa-zili, da se ne bi nič peljalo v Ljub-ljano. Če so koga dobili, so mu vse vzeli. Kar je bilo meni namenjenega, je vse srečno prišlo. Tudi še za dru-ge nekaj. S tem posredovanjem in prepeljavanjem je bilo vedno dosti posla. Dobil sem v Ljubljano tudi vso boljšo obleko.

Nekega jutra pride dekla z vo-zom in pove, da v Brestu gori gra-dič, tomišelska šola in župnišče. Župniku so požgali vse z opravo vred. Številne in dragocene knjige

so zmetali na kup na sredi sobe, polili z bencinom in zažgali. S stra-hom sem pričakoval, kdaj bom sli-šal isto o izanskem župnišču.

Ižanskih beguncev se nas je na-bralo v Ljubljani precej. Nekateri so stanovali prav v Ljubljani, drugi na Barju blizu posadke, ali pa blizu žice. Skušali smo ohraniti zvezo med seboj in domačimi. Da se vsaj ne-katerikrat vidimo, smo vpeljali ob nedeljah posebno izansko službo božjo v kapeli v Slomškovem domu, parkrat pa v cerkvi na Barju. Od-ziva ni bilo takšnega, kot bi bilo pričakovati. Najbolj privlačno shaja-lišče je bila gostilna pri Rastoharju. Tja so prihajali begunci, do tja so prihajali z vozovi z Iga. Dobro smo bili poučeni, kaj se godi doma.

Glede verskega življenja mi e prihajal od časa do časa poročat g.

ARGENTINSKI DOPRINOS K BOJU PROTI KOMUNIZMU

Poseben oddelek Argentinskega komiteja za proslavo spomina žrtev komunizma je notranjemu ministru dr. Martínez Paz-u predložil poseben memorandum, v katerem predlagajo vladi sprejetje nekaterih točk kot zakon, kakor je poročal večernik La Razón 1. septembra. Te točke obsegajo na-slednje stvari:

1. Določi naj se 7. november kot Dan narodov, žrtev komunizma, in organizira naj se posebna delovna skupnost, ki bo izvedla primerne proslave;

2. Dovolí naj se demokratičnim skupnostim protikomunističnega zna-čaja, ki imajo svoj sedež v Argentini, oprostitev taks in tarif, in sicer: zmanjšanje ali popolna osvoboditev poštних tarih, zastonj natis ali z nai-manjšimi stroški vseh publikacij v državnih tiskarnah, zastonj uporaba državnih lokalov in oddajnih ur tako na radiu kakor na televiziji;

3. uredi naj se z največ možnimi olajšavami legalizacija dokumentov vseh oseb, rojenih v državah zdaj pod komunisti;

4. svetuje se obnova diplomatskih stikov z republikami Estonija Lat-vija, Litva, podelitev imen Hrvatska, Slovaška, Slovenija ulicam v mestu Buenos Airesu, dovoljenje za postavitve spomenika žrtvam komunizma ter za izvedbo primerne razstave proti komunizmu itd.

Erjavec, ki je zvesto vodil v skrb izročene mu ovce.

Begunci smo si pa le vedno prizadevali, da bi šla na Ig posadka, in bi se mi mogli vrniti domov na svoje delo.

Ob novem letu 1944 je prišla zopet skozi nemška ofenziva. S kaplanom sva šla takoj gledat domov. Praznik sv. Treh kraljev sva obhajala doma. Vse polno je bilo nemških vojakov, ki so bili zbrani z vseh mogočih narodnosti. Dosti je bilo med njimi Mongolov. Eno lastnost so imeli vsi, da so kradli, kar so mogli. Že v Stični je dejal poveljnik take enote: „V svojem oddelku imam zastopanih 11 narodnosti. Kradejo kakor srake. Dal sem jih že nekaj postreliti, pa nič ne pomaga. Ne vem vam drugega svetovati, kot da zapirate.“ Ti so bili tudi zelo nasilni proti ženskam. Posadka je ostala nekaj dni, zato tudi nama ni bilo dalje obstanka.

1 9 4 4.

Dne 12. 1. sem se zopet vrnil v Ljubljano in odpeljal v bolnišnico hlapca, ki je na Rabu dobil jetiko in je za to boleznijo tudi umrl v zavetišču sv. Jožefa, dne 21. 6. Ostal sem tam samo toliko časa, da sem rešil posle.

Na Ižanskem se je med tem upejljal postojanka domobrancev. Za poveljnika je bil postavljen bivši aktivni častnik Nadrah. Da se položaj utrdi, so Nemci napravili ofenzivo v hribe. Pri tej ofenzivi je bil domobranski poveljnik pri Kremenici ranjen, na njegovo mesto pa je bil določen neki Leskovec, ki so mu pozneje pridejali priimek „Hrabri“. Ta človek je bil tak bojazljivec, da ni upal prenočevati pri svojih možeh, ampak se je vozil v Ljubljano.

Ko je bil pozneje poveljnik na Barju, je ob napadu zbežal, prebredel lško in šel na postojanko na blok. Ko je bil prestavljen v Zalog na Iškofjico, je ob napadu zbežal v rjuho zaviti na Lisičje, svoje mlade bojevnike je pa prepustil samim sebi. Ti so se borili vso noč in zdržali. Pozneje je stresal sitnosti na ižanskem bloku v Ljubljani, če je kdo hotel kaj v Ljubljano prepeljati.

Ko sem ob neprijetnem vremenu stopal 14. popoldne proti Igu, sem ves čas srečaval nemške oddelke, ki so šli proti Ljubljani. Drugi dan po četrti uri se vračam po vasi proti domu. Nasproti mi pride Ribičeva mati in pove, da gredo domobranci nazaj na Barje. Sestra mi je hitro povedala isto. Vprašat sem šel na poveljstvo. Vse pripravljeno na odhod. Tudi mene so silili, da naj se takoj odpravim. Ubogal sem, vzel hitro nekaj za večerjo in se odpravil v spremstvu domobranca Požarja na Barje.

Ko pridem v soboto zjutraj v Ljubljano, naletim na karlovški mostu na Pavleka, ki sem ga takoj oštel zaradi protidomobranske agitacije.

Debelo so me pogledali na stanovanju, ko sem se prikazal ravno na godovni dan hišnega gospodarja.

Nad postopanjem domobrancev smo bili takrat vsi razočarani, danes pa lahko rečemo, da je bilo prav, da so se umaknili. Ig sam takrat ni bil nič zavarovan. Vse utrdbe, ki so jih naredili Lahi, so komunisti porušili. Ti so uničili bunkerje, ljudje so pa odnesli bodečo žico. Posadka bi bila v vedni nevarnosti, kdaj bo napadena in lahko rečemo tudi, deloma uničena, ker so bili posamezni položaji tako narazen, da bi drug

drugemu ne mogli pomagati. Posebno oni nad Grmadinom je bil izpostavljen. Vasi so sicer še nekaj časa trpele pred ropanjem, človeških žrtev pa le ni bilo. Bali smo se za tista poslopja, kjer so bile domobranske edinice, da ne bi bila požgana. Domobranci so se naselili v šoli, v župnišče so pa le prišli ravno toliko, da so komuniste opozorili na to poslopje. Strah ni bil prazen.

Dne 1. 2. so prišli zažigati grad. Požigalec se je oglasil pri graščakinji in povedal, da je poslan iz Ribnice z naročilom, da zažge grad. Gospa mu je naštel razne pomisleke in ga zaenkrat pregovorila, da povelja ni izvršil. Kmalu pa pride drugič in pravi, da ga mora zažgati, ker je nevarnost, da se ne bi v njem naselili domobranci. Hlapec je moral pripeljati voz slame, da je lažje podkuril. Ko je komunist izvršil dano mu povelje, je rekel: „Sedaj

pojdite pa gasit.“ Gasili so in bi ga bili tudi docela pogasili, če bi bila na gradu voda. Goreti ni hotelo. Ves mesec so hodili komunisti še nanovo požigati, pa še ni vse pogorelo. Komunistom tudi požig ni dosti pomagal. Ko je prišla domobranska posadka, se je en odred kljub požigu nastanil v gradu. Opravo je graščak že preje odpeljal v Ljubljano. Škoda je velikega in še dobro ohranjenega poslopja. Samo v nadstropju je bilo 18 prostorov. Kako prav bi prišel za kak zavod. Zvedel sem, da je sedaj v njem kaznilnica.

Za gradom je prišla na vrsto občinska hiša Trnek, pošta in šola. Vse so zažgali tisto jutro februarja meseca, ko je bil pogreb 93-letne Marije Modic. Čudno se nam je zdelo, kako da so zažgali poštno poslopje, ko je bil vendar lastnik financar Rihtarčič vnet podpiratelj in sodelavec komunistov.

KARDELJ GOVORI SKOZI TITOVA USTA

Pravijo, da je Kardeljev oče v času okupacije nekoč dejal: „Počakajte, počakajte, ko bo moj Edi 'ta glavni' v Jugoslaviji, bo vse drugače.“ Narod doma že čaka dvajset let, mi v zdomstvu moremo samo gledati to čakanje.

In kaj je Edi prinesel? — Nič! Osovražen med lastnim narodom, ker je navaden sluga čaršije, poturica, ki ga ni sram ponatiskovati svojega Speransa v spremenjeni obliki, človek, ki najprej vidi socialistično Jugoslavijo in sploh ne opazi več svoje rodne Slovenije. Namesto njega je torej moral Tito ugotoviti, kot so poročali listi 6. septembra (nobeno glasilo se ni spomnilo, da je bilo to pot tudi rojstni dan Petra II. Karadžorđevića, kakšna grozota, kajne!?), da se „Zveza komunistov Jugoslavije ni znala kot vodilna plast znajti v položaju in je zato izgubila vpliv in pomembnost“ in da je zato „treba ZKJ spraviti na nove organizacijske osnove, da bo njena vloga bolj odločilna in njeno mesto kot organizacije bolj upravičeno“. Ugotovil je, da so na žalost bolj skrbeli za število kakor kvaliteto in posledice imajo danes pred očmi.

Edi, Edi! — Nekaj rodov mladine je že odšlo s partijske poti in s tem na trnjevo pot boja za svobodo. Ti bodo rešitev domovine.

Najbolj je bil pa uničen Trnek. Kar ni pogorelo, so pa še ljudje raznesli. Tudi pisarniška oprema in deloma občinski arhiv so bili uničili. Ostale so samo gole stene. Poslopje samo in njegova lega, je bilo kaj malo primerno za občinski urad.

V šolo so morali nanositi razno kurivo, da se je vnela, prav grdo se je iz nje kadilo. Ogenj bi lahko pogasili, če bi bili ljudje za to. Ni hotelo goreti, a otroci so hodili ogenj razpihovat. Streha je pregorela samo v enem kraju, notranja oprema je bila pa uničena. Opravo in nekaj oken so znesli v sobo na kup in požgali. Kar je ostalo, so pa še otroci poškodovali. Posebno sta se odlikovala štrukelj in Pucihar. Naredila sta frače in potem streljala ž njimi v okna, da sta razbila še tiste šipe, ki so ostale.

Šolskega pouka ni bilo, tudi poštno zveze ni bilo, dokler so gospodovali v vasi komunisti.

Postojanka je ostala na Barju. Od tam pa je delala pohode tudi pod Krim in izanske vasi. Enkrat je napravila dober plen. Komunisti so ropali v Mateni. Edinica 12 domobrancev je pa napravila zasedo na gmajni pred Loko blizu hiše Modica Alojzija. Strojnica zareglja, vodja komunistov pade. Bil je mladi žot iz Golega, ki je igral v domači vasi važno vlogo. Drugi se razbeže, plen pa ostane domobrancem, ki so ga pa vrnili lastnikom.

Drugič se je pa dnevni pohod končal bolj usodepolno. Barjanski in škofeljski domobranci so napravili skupen pohod na Iško vas. Bili so pa premalo oprezní, niso se držali pripravnega terena, bili so napadeni in razkropljeni. Nekateri so se umaknili proti Iški vasi namesto na

polje. Bili so zajeti in se niso več vrnili. so jezo so takrat komunisti hoteli skuhati nad poveljnikom Skalarjem. Naenkrat je bilo na njega namerjenih 7 strojnic, pa ga noben izstrelak ni zadel. S svojimi pohodi so domobranci dosegli toliko, da se komunisti na Igu in pod Krimom niso mogli držati. Prišli so pa včasih malo poropat. Tudi v moj hlev so pogledali in odpeljali najboljšo kravo. Intendant šalov, ravbar iz Iške, se je pa zraven še norca delal, ko je rekel proti sestri: „Joj, kako je je škoda!“ Marca meseca so se posebno vrgli na ropanje konj. Samo v tem mesecu so vzeli iz občine Ig 36 konj, samo lepe živali.

Ko se Izancem ni bilo treba bati komunistov, in se je dobilo potrebno dovoljenje, se je začelo tihotapstvo in črna borza. Ljubljancani so bili lačni, kmetje pa so imeli še dosti zaloge. Krompir je šel v denar. Jeseni je bila cena 5 lir, spomladi je skočila na 23 lir, neki oderuh je pa celo zahteval in dobil 43 lir za kg. Goveje meso je prišlo na 250 pa tudi na 350 lir. Živinčeta so najraje priganjali ponoči. Cene so bile bajne. Za 600 kg težkega vola je dobil 75.000 lir. Za lepo kobilo je zahteval posestnik Papež iz Bresta 180.000 lir. Nekateri so dobili na ta način dosti denarja, ki jim ni pa nič zalegel. Če je kdo kaj kupil, je moral drago plačati, papir je pa potem pod komunisti skoro popolnoma propadel. Ljudje so najraje zamenjavali blago za blago.

Pomlad je prihajala, treba je bilo misliti na obdelovanje zemlje. Ljudje se niso čutili varne. Deputacije so hodile na glavarstvo, da naj ono pripomore in posreduje, da se na Igu postavi posadka. Izanci imajo še ži-

vino, imajo gnoj, da bodo lahko obdelali polje, samo varnosti jim manjka. Postavitve nam je bila zagotovljena. Medtem dobim sporočilo, da so mi komunisti na cvetno nedeljo 1. 4. vzeli konje z opremo vred. Hišo in ceste so zastražili. Ko jih je sestra prosila, naj vsaj starega puste, so rekli: „A, se še lepo nese.“ Odpeljali so jih na Golo, od tam pa v štefinov mlin v Robu.

Zvedel sem o ropu, ko sem se pri sorodnikih v Ljubljani pogovarjal o tem, da mi notranji glas pravi, da bom Alelujo pel že na Igu. Isto sem tudi trdil sestri, ko je na veliki četrtek prišla v Ljubljano. Rekel sem ji: „Prišlo bo pa v kratkem in nenadoma.“ Še isto noč se je moja napoved uresničila. Na veliki petek proti večeru so prišli domobranci čez Borovnico, Rakitno, potem pa deloma čez Gornji Ig in čez Golo na Ig. Bil je celotni šolski bataljon in še druge čete. Takoj jih je bilo polno župnišče. Zasedli so vse prestore. Šolski bataljon, oficirski pripravniki so navlekli v gornje sobe slame, da so si uredili ležišča. Prostora so imeli dovolj, ker so bile gornje sobe vse prazne. Ker smo se vedno bali, da bodo komunisti zažgali župnišče, smo opravo spravili drugam. Štab je pa imel svoje prostore kar v kuhinji. Vsi veliki gospodje so bili tam zbrani. Bili so utrujeni, lačni in žejni, zato so si privoščili okrepčila, da niti posode ni bilo dosti na razpolago. Namesto kozarcev so bile dobre kar skledice.

Gospodinjam se je odvalil težek kamen od srca, kam bodo skrili kolače, da bi jih komunisti ne odnesli. Goljani so se že za Božič znali preskrbeti s poticami na poseben način. Na Igu so čakali pri zadnji hiši v

vasi in prežali, kdaj bodo lžanke svojim možem ali sinovom nesle potice. Potice so pobrali, nesli domov in bili na ta način preskrbljeni.

Na poseben način so se hoteli za predpust preskrbeti z vinom. Posestnik Špelak je peljal na pustni ponedeljek iz Ljubljane do Štrumblja vino. Pri prvi hiši ga je čakala patrulja in mu vzela vino. Tega so potem komunisti peljali na Golo. Med potem se je bataljon razbil, vino pa razlilo. Požirali so lahko samo sline.

Veselo novico o zasedbi Iga po domobrancih mi je na veliko soboto prvi povedal g. Muren. Zagotovo nisem verjel, vprašat sem šel g. Mavca. Potrdil je, a je rekel, da se bodo že na večer vrnili. Na povratek torej za enkrat še ni bilo misliti. Zvečer me sreča pred Emona lžanska babca in mi pove, da ravno prihaja iz Iga. Povedala je, da bodo ostali domobranci tam čez praznike. Silno me je prišlo, da bi jo mahnil gledat. V nedeljo sem vse dopoldne premišljeval, kaj naj naredim. Popoldne se odpravim na pot. Na lžanski cesti srečam očeta Menceja, ki mi pove, da je varno. Isto so potrdili tudi Sedeževi na Barju. Mati je rekla vesela: „Naši so se že peljali tja.“ Od Mokarja prideta ravno dva domobranca z vozičkom, v katerega je bila vprežena mula. Povabita me, naj prisedem. „Če bosta dobro vozila,“ vprašam. „Bova“, in sta tudi res. Proti cerkvi smo se pripeljali, ko so ljudje odhajali od litanij. Veselo smo si voščili praznike. V župnišču me niso pričakovali. Veselo so me pozdravili ne le domači, ampak tudi domobranci, ki so se v kuhinji dobro imeli. Pozdravili smo se tudi s tovariši iz ribniških zaporov. Kmalu so tudi znanke prinesle pirhe.

Domobranci niso bili le na Igu, ampak so bile njih čete razvrščene tudi po vaseh: Kot, Iška vas, Strahomer, Vrbljenje. Gospod kurat Stefan Kraljič je moral za svoje čete dvakrat maševati. Eno opravilo je imel v Iški vasi, drugo pa v Strahomerju.

Večer praznika nam je hitro in prijetno potekel v kuhinji, ravno tako tudi velikonočni ponedeljek. Ta dan so se začele čete vračati v svoje postojanke, a tudi na Igu je ostala ena. Za belo nedeljo je bilo večje število domobrancev na Igu. Patrujrali in preiskovali so okolico, napravili tudi sunek proti Golemu, pa niso nikjer dobili razven na Surskem terenca Boltežarja, ki so ga ujeli v nedeljo, ko jim je hotel ubežati. Doma je imel napravljeno dobro skrišče, pri gnojišču. Prepričan je bil, da bo ustrelen, zato je hotel opraviti spoved. Šel sem in posredoval pri poveljniku Harbiču, ki je pa povedal, da ga ne misli dati ustreliti, ampak poslati v Ljubljano. Glavna pisarna je bila pri Trempču, zapor ravno tam pod stopnicami.

Za četrtek 20. 4. je bila v Ljubljani določena parada domobrancev. Vsi so morali iz Iga v Ljubljano. Prepeljevali so jih z avtom. Tudi župnika so vzeli s seboj. Velika napaka je bila, da so pustili vas nezavarovano. Komunisti so to priliko izrabili in ugotovili razne pomanjkljivosti obrambe. Če so se ta dan utihotapili v vas in poskrili po raznih poslopjih, ni bilo mogoče dognati.

Tisti večer pred parado smo sedeli v župnišču v kuhinji stalni naši stanovalci, potem pa kapetana Harbič in Cerkvenik. Oba polna načrtov in poguma in odločna borca proti komunistom. Čez teden dni sta bila

že oba mrtva. Harbič je padel v nedeljo nad Pijavo gorico, Cerkvenik je bil pa ranjen pod Golim skozi pljuča, prinesli so ga v župnišče na Ig, odtod pa odpeljali v Ljubljano v bolnišnico. Rani je podlegel, ker je izgubil preveč krvi.

Preje kakor na Igu se je ustanovila domobranska postojanka na Pijavi gorici. V življenje jo je poklicala živa potreba. Pijava gorica leži ravno pod gozdom, skozi katerega pelje cesta proti Turjaku, Velikim Laščam in proti Kočevju. Po tej poti so hodile vedno kolone, ki so vozile posadkam municijo in hrano, prebivalstvu pa živež. Kolonam so v tem gozdu komunisti radi delali zasedo. Naloga posadke na Pijavi gorici je bila, da je napadalce preganjala in kolone spremljala. Postavljena je bila 10. marca. Da je bila komunistom trn v peti, je razvidno iz tega, ker so jo napadli že v noči med 24. in 25. marcem. Napad je trajal celo noč. Domobrancev je bilo 160, napadalce so pa cenili na 800. Mrtev ni bil nobeden, le dva sta bila lažje ranjena.

Po ljubljanski paradi sta šli na Ig dve četi. Bili so to večinoma domobranci starejših letnikov, ne več dobro izvežbani, ki so bili komaj sprejeti. Imeli so samo lahko orožje, težje je pa ostalo na Barju. Prvo noč so imeli mir. Drugi dan ob štirih popoldne sva se s komisarjem Stojcem pripeljala iz Ljubljane. Zvečer smo šli mirno spat, ker smo se zanesli na varstvo. Ob pol dveh pa začne pokati. Strojne puške so drdrale, bombe pokale, mine so se razletavale. Hitro sem bil oblečen. V župnišču ni bilo tisto noč drugega, kakor eden iz ambulant, pa še ta, mislim, da je bil pristaš komunistov. Pola-

goma je odšel na štab k Trebču, bisago pa je pustil v župnišču. Po zrazu so švigale kroglice. Stal sem na večnih vratih in poslušal, kako se razvija bitka. Pred župnišče pride večje število domobrancev, ki so hoteli imeti ključ od cerkve in hoteli zasesti župnišče. Vse se je pa potem nekam razšlo. Eden se je skrivil v cerkvi pod kredenco pri velikem oltarju. Komunisti so hodili okrog kredence, tipali po njej, odmaknili je pa niso. V tem položaju je bil do devete ure, ker ni mogel preje zvesti, kakšen je bil položaj in, kdo je gospodar v vasi. Pravil je, da ga je najbolj skrbelo, da ne bi komunisti slišali tiktakanja njegove ure. Tovariš njegov pa je bil ravno toliko časa skrit v Uhanovem svinjaku.

Približno ob treh je bilo konec streljanja. Pri Kozinu, konec župniškega vrta sem slišal razbijanje po vratih in klic: „Takoj odprite.“ Mislil sem, sedaj jo je treba pobrati v kako skrivališče. Sestra mi je pomagala, da sem zlezal čez zid, pri skoku sem si zvil nogo, zavlekel se v Zdravjev senik, zabrskal v mrvo in prisluškoval, kaj se godi. Po vasi so vpili in kleli, da se je iz kletve dalo sklepati, da so komunisti. Čisto blizu mene so preganjali eno muho. Iz govorjenja in kretanja se je moglo sklepati, da se jim zelo muči.

Čepel sem v mrvi in prebiral jagode na rožnem vencu. Ko se je začelo daniti, je vse potihnilo. Nekaj časa sem še počakal v skrivališču, potem sem se pa izkopal iz mrve, s težavo in pomočjo drevesa preplezal zid, si raztrgal do kolen hlače, šel poskušat, da pridem v župnišče. Zaprto. Pokličem deklo, da odpre. Radoveden sem bil, kako se jim je godilo. Povedali so mi, da je prišel eden in vprašal po meni, pregledal je zgornje sobe, sestra je morala hoditi vedno pred njim, olnesel ji je domobrančev bisago. Dobil je nekaj kruha in cigaret in odšel. Ko je hotela še druga skupina v farovž, jo je ta kar obrnil in rekel, da je že on dobil. V cerkvi so iskali municijo in jo tudi nekaj dobili. Povelje je bilo: „Municijo hitro v hosto.“

Kmet Papež iz Bresta, ki je bil skrit za Minattijevim zidom je slišal tole povelje: „Belogardiste pobiti in farovž zažgati.“ Drugi je pa odgovoril: „Mikuža počakati.“ Ropati po vasi niso imeli več časa.

Kbalu po peti uri se sliši mimo župnišča žensko vpitje in jokanje. Komunisti so gnali Kolarja, Anzelca k sv. Juriju. Hči je vpila in jokala za njim. Pri sv. Juriju je moral nekaj zapisati. Pogledali so pisavo in ga izpustili.

Bo še

ZARADI BLIŽAJOČIH SE PRAZNIKOV IN ZAMUDE
V RAZPEČAVANJU PO POSTI, JE S TO TROJNO
ŠTEVILKO ZAKLJUČEN LETNIK 1966

Konzorcij Vestnika

PODPIŠEMO

Tine Rabič je v članku „Vetrinje 1966“ (Tabor št. 8) med drugim zapisal tudi naslednji stavek:

„V nas preživelih bo do zadnjega trenutka življenja ostal duh padlih borcev, zaradi katerega nam je ljubše živeti v tujini, kakor pa, da bi stopili na ljubljeno slovensko zemljo in se s tem klanjali roki, ki je zagrešila množični zločin nad slovensko krvjo.“

Gornji stavek podpišemo z obema rokama in dostavljamo, da velja in mora veljati posebno za vse slovenske javne delavce, še posebej pa za funkcionarje krščanskih organizacij. Democvina je v rokah tistih, ki so štiri leta pobijali naše brate in sestre in so jih že po končani vojski pobili še dvanajst tisoč. Zaradi te reke prelite krvi slovensko protikomunistični borci resnično ne morejo obiskovati in stopiti na slovensko zemljo, dokler na njej vlada krvnik — komunist.

TISKOVNI FOND

Darovali so: Viktor Berlot 500.—, Kromar Boris 500.—, Urbančič Tone 250.—, prijateljski krog Vestnika 3. 9. 66: 500.—, skupaj 1750.— pesov.

Cleveland: Ovsenik Janez 1.—, Lavriša Tone 1.—, N. Z. 1.50, Mauser Karel 6.—, Hren Ignac 5.—, Rus Lojze 2.—, Ižanc Lu's 2.50, skupaj 19.— dolarjev.

Peoria, Ill.: Sajnovic Martin 2,50 dolarja.

Chicago: N. N. 10.— dolarjev, skupno dolarjev 31.50.

Vsem darovalcem iskrena hvala! — Posnemajte!

In še nekaj: dozdam zbrano v pesih: 9.160.—, v dolarjih 212.50. Sklep: darujmo.

Če se uredništvo Vestnika loti prelistati zadnje letnike, potem more ugotoviti naslednje:

1. V poročilu upravnika za leto 1963 je povedano, da je za tiskovni fond bilo darovanih 2.250 pesov (Vestnik 1-2 — 1964).

2. Da so v teku leta 1964 bili registrirani sledeči prispevki: v septembrski številki Vestnika 1.220 pesov, v 10-11 skupaj 210 pesov in v 12. številki 340 pesov ter 5 dolarjev.

3. Da so v teku leta bili registrirani prispevki: v številki 3-4: 280 pesov in 125 dolarjev, v številki 11-12: 1000 pesov.

4. Da je doslej bilo v letu 1966 objavljenih darov v številki 1-2: 1.480 pesov in v številki 3-5: 630 pesov in 51 dolarjev.

Vse gornje skupaj znese 7.410 pesov in 181 dolarjev.

Zaključek: lepo prosimo, prispevajte v Tiskovni sklad!

„TITO SE BOJI SVOBODE“

„TITO SE BOJI SVOBODE“

Tak je naslov članka, ki ga je tukajšnji dnevnik Clarin objavil 28. avgusta izpod peresa znanega časnikarja Roscoe Drummonda. V članku samem je Drummond navedel nekaj izjav Mihajlova, njegovih sodelavcev, mnenje opazovalcev, kar vse je vodilo uredništvo Clarina do zaključka, ki ga je najjasneje pokazal z naslovom: Tito se boji svobode. To in samo to je vsa gola resnica današnje Jugoslavije: boje se svobode, boje se podtalnega gibanja množic, ki jih danes ne žene več razredno sovraštvo, ampak prava, resnična in prekaljena ljubezen do domovine, ki jo je treba rešiti za vsako ceno: Slovenci Slovenijo, Hrvatje Hrvatsko in Srbi Srbijo, pa Macedonci svojo Macedonijo. In stari revolucionarji, poklicni da prav rečemo, dobro vedo, kaj se pravi, kadar se neka misel porodi iz ljubezni do stvari same! Razvoj v Jugoslaviji bo šel naprej!

Spremljajmo ga, s odelujmo, storimo vse, da bo naša zdomska skupnost enotna v enem samem cilju: osvoboditev domovine!

VSEBINA: Pozdrav predsedniku Onganii — Mi in Razgovori pod Kvirinalom (Loh) — Vauhnikova Nevidna fronta (jke) — † Robert Boj Petriček — Osnove političnega boja proti komunizmu V. A.) — Ob 7. obletnici smrti dr. Rožmana — Spomin na pok. generala Rupnika (T. C.) — 29. oktober — dan slovenske zastave — † Miroljub Stamenković (B. M.) — Lubor J. Zink: Za zločine titovcev: poznejši Nürnberg — Slovenska grobnica (Otmar Mauser) — Jasna beseda o komunizmu — Brali smo — Gradivo k Vetrinju: pismo generala F. Krennerja dr. Kreku — Izjava generala Krennerja k Izvidu — Dovolilnica NO iz leta 1945 — Bajeslovje v zgodovini (Maks Loh) — Odhod R. Strelca — Olomek iz časov trpljenja L. A. st.) — Spominski dan v Clevelandu — Ob desetletnici DSPB BA — Društvene novice — Leta strahote na Ižanskem — Tiskovni fond

Correo
Argentino
Suc. 7

TARIFA REDUCIDA
Concesión No. 6830

Propiedad Intelectual
No. 817.736
Ramón Falcón 4158, Bs. As.